

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Markéta Michaláková

**Americko-čínské vztahy během první
Obamovy administrativy: 2009-12**

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: **Markéta Michaláková**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Bečka, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2014**

Bibliografický záznam

Michaláková, Markéta. *Americko-čínské vztahy během první Obamovy administrativy: 2009-12*. Praha, 2014. 62 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jan Bečka, Ph.D.

Abstrakt

Přístup Obamovy administrativy k Čínské lidové republice (ČLR) se během prvního funkčního období Obamy postupně proměňoval od velmi benevolentního k tvrdšímu postoji. Obama ve vztahu k ČLR navázal na koncept, který zavedla Bushova administrativa. Šlo o koncept zodpovědného podílníka (*responsible stakeholder*), který vnímal ČLR jako zemi zodpovědnou mezinárodnímu systému. V dalších letech Obamova administrativa teoretický koncept přístupu k ČLR proměnila na tzv. návrat do Asie (*pivot to Asia*), který se snažil vyvažovat čínský vliv v oblasti asijsko-pacifického regionu. Práce se zabývá popisem a analýzou těchto zahraničně-politických konceptů Obamovy administrativy ve vztahu k ČLR, stejně tak jako popisem a analýzou čínských zahraničně-politických konceptů (mírového vývoje a harmonického světa). Další část práce se zaměřuje na analýzu dvou aspektů vztahů těchto zemí, a to na oblast diplomatických styků a problematiku lidských práv, které dobře dokládají úvodní tezi, tedy postupnou proměnu amerického přístupu k ČLR.

Abstract

Obama's administration approach towards People Republic of China (PRC) has changed during its first term from a very benevolent view to a tougher line. At first Obama used a concept, which had been established during the Bush administration – concept of viewing China as a “responsible stakeholder”. This concept portrayed China as a country responsible towards international system. Later Obama's administration introduced a concept of “pivot to Asia”, which deepened American engagement in the region and which should have posed a counterweight to Chinese growing influence in this area. The main purpose of this thesis is to describe and analyze foreign policy concepts of Obama's administration towards PRC as well as description and analysis of Chinese foreign political concepts (peaceful development and harmonious world). The

next part of this paper focuses on analysis of two aspects of relations between these two countries: diplomatic relations and human rights issues, which both prove the assumption that Obama's approach towards PRC has changed during his first term in office.

Klíčová slova

Americko-čínské vztahy, zodpovědný podílník, návrat do Asie, Barack H. Obama, Hillary Clinton, multilateralismus, lidská práva, zahraničně-politické koncepty.

Keywords

US-China relations, responsible stakeholder, pivot to Asia, Barack H. Obama, Hillary Clinton, multilateralism, human rights, political concepts.

Rozsah práce: 89 303 znaků včetně mezer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Markéta Michaláková

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkovala vedoucímu práce panu PhDr. Janu Bečkovi, Ph.D. za jeho cenné rady a věcné připomínky při revizi textu.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Markéta Michaláková
E-mail:	marketamichalakova@seznam.cz
Semestr:	LS 2013
Akademický rok:	2012/2013
Název práce:	Americko-čínské vztahy během první Obamovy administrativy: 2009-2012
Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):	LS 2014
Vedoucí bakalářského semináře:	PhDr. Oldřich Tůma, Ph.D.
Vedoucí práce (není povinné):	PhDr. Jan Bečka, Ph.D.
Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):	Práce se bude týkat aktuálního tématu, a to vztahů dvou velmocí – USA a Čínské lidové republiky (ČLR). Vztah těchto zemí je velmi důležitým prvkem mezinárodních vztahů. Země jsou na sobě ekonomicky závislé, avšak vztahy mezi nimi jsou rámovány různými politickými koncepty a přístupy. Obamova administrativa jich ve vztahu k ČLR během první administrativy využila hned několik. Práce se bude zabývat popisem a analýzou těchto konceptů Obamovy administrativy vůči ČLR, což je téma v české literatuře zatím příliš nepopsané.
Předpokládaný cíl (5 řádek):	Cílem této bakalářské práce bude popsat zahraničně-politické teoretické přístupy Obamovy administrativy k ČLR – princip zodpovědného podílníka, strategického ujištění a tzv. návratu do Asie. Cílem je rovněž popis čínských zahraničně-politických konceptů, které ovlivňují její jednání na mezinárodním poli. Práce se pak snaží doložit tezi, že americká politika vůči ČLR se proměnila z velmi mírného k tvrdšímu přístupu na základě neochoty Číny spolupracovat v důležitých světových otázkách (řešení Severní Koreje, jaderného programu Iránu) a kvůli čínským snahám o územní revize v oblasti Jihovýchodní Asie.
Základní charakteristika tématu (10 řádek):	Bakalářská práce se bude zabývat americko-čínskými vztahy během časově vymezeného období let 2009-12. Práce se zaměří na popis a analýzu přístupů Obamovy administrativy vůči ČLR. Nejprve budou popsány teoretické přístupy - koncept zodpovědného podílníka, strategického ujištění a dále také o koncept tzv. návratu do Asie (<i>pivot to Asia</i>). Již samotný popis těchto konceptů naznačuje, že Obamova administrativa vůči ČLR zaujímala postupně odlišný postoj. Obama se chtěl poučit z chyb svých předchůdců a do administrativy nenastupoval s přílišně agresivní politikou vůči ČLR. Ta však výměnu amerických prezidentů nejprve interpretovala jako úpadek moci USA, a proto místo spolupráce se Spojenými státy začala ohrožovat spojení v oblasti asijsko-pacifického regionu. Pro pochopení chování Číny je tak také důležité znát čínské zahraničně-politické koncepty, které její chování do značné míry determinují. Zároveň je nutné podívat se na praktické záležitosti ve vztazích mezi oběma zeměmi, kde lze znovu vyzorovat změny Obamovy administrativy v jejím přístupu k ČLR.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

Práce bude rozdělena na dvě hlavní části. V té první budou představeny teoretické přístupy obou zemí k zahraniční politice. Nejprve se v krátkosti zaměřím na Bushovu politiku vůči ČLR, protože Obamova administrativa ve velké míře na jeho kroky navazovala. Dále se budu věnovat popisu Obamova multilateralismu a výše zmíněných teoretických přístupů k ČLR. V další kapitole se budu věnovat čínských zahraničně-politickým konceptům, které napomáhají pochopení jednání ČLR na mezinárodním poli (koncept harmonického světa, mírového vývoje a čínský multilateralismus).

V druhé části práce pak budu na vývoji dvou aspektů vztahů mezi USA a ČLR dále dokládat tezi, že se přístup USA k ČLR se změnil. Prvním aspektem budou vzájemné diplomatické styky, kde bude hlavním předmětem analýza oficiálních prohlášení a hledání změn v rétorice Obamovy administrativy vůči ČLR. Druhým okruhem pak bude problematika lidských práv a náhled USA na důležitost lidských práv, kdy znovu proběhne analýza oficiálních prohlášení vládních představitelů Obamovy administrativy a bude tak doložen vývoj názorů amerických představitelů na tuto problematiku.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

1. Bader, Jeffrey A. *Obama and China's Rise: An Insider's Account of America's Asia Strategy*. 1 edition. Washington, D.C: Brookings Institution Press, 2012
2. Cox, Michael, and Doug Stokes, eds. *US Foreign Policy*. 2nd ed. New York: Oxford University Press Inc., 2012
3. Shambaugh, David L. *Tangled titans: the United States and China*. Lanham, Md.: Rowman, 2012.
4. Kozák, Kryštof a kol. *Zahraniční politika USA na začátku 21. století*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009.
5. *Sino-American Relations : Challenges Ahead*. Farnham, Surrey, GBR: Ashgate Publishing Group, 2010.
6. Swaine, Michael D. *America's Challenge : Engaging a Rising China in the Twenty-First Century*. Washington, DC, USA: Carnegie Endowment for International Peace.
7. Clinton, Hillary. "America's Pacific Century." *Foreign Policy*, no. 189 (November 2011): 56–63.
8. Zoellick, Robert, *Whither China: From Membership to Responsibility?*, Remarks to National Committee on U.S.-China Relations, New York, 2005.
9. "White Paper on Peaceful Development Road Published."
10. Brown, Kerry. *Hu Jintao : China's Silent Ruler*. SGP: World Scientific Publishing Co., 2012.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

OBSAH	1
ÚVOD	4
CÍLE A METODIKA PRÁCE	5
ROZBOR LITERATURY	7
1. ZAHRANIČNÍ POLITIKA PREZIDENTA GEORGE W. BUSHE	9
1.1. PŘÍSTUP BUSHOVY ADMINISTRATIVY K ČLR	10
1.1.1. <i>Zhodnocení Bushovy politiky vůči ČLR</i>	11
2. ZAHRANIČNÍ POLITIKA OBAMOVY ADMINISTRATIVY	12
2.1. MULTILATERALISMUS	13
2.2. OBAMOVY TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K ČLR	15
2.2.1. <i>Zodpovědný podílník</i>	17
2.2.2. <i>Strategické ujištění</i>	20
2.2.3. <i>Návrat do Asie</i>	21
2.2.4. <i>Možné příčiny změny Obamovy administrativy v konceptech přístupu k ČLR</i>	25
3. ZAHRANIČNĚ-POLITICKÉ PŘÍSTUPY ČLR	27
3.1. MULTILATERALISMUS	27
3.2. MÍROVÝ ROZVOJ.....	30
3.3. HARMONICKÝ SVĚT	33
3.4. ČÍNSKÝ PŘÍSTUP K USA A REAKCE NA NÁVRAT DO ASIE.....	34
4. UPLATNĚNÍ TEORETICKÝCH PŘÍSTUPŮ V PRAXI	36
4.1. DIPLOMATICKÉ VZTAHY OBOU ZEMÍ.....	37
4.1.1. <i>Návštěva Clintonové v ČLR</i>	38
4.1.2. <i>Obamova návštěva v ČLR</i>	39
4.1.3. <i>Návštěva Hu Jintaa v USA</i>	41
4.2. LIDSKÁ PRÁVA.....	43
ZÁVĚR	47
SUMMARY	50
POUŽITÁ LITERATURA	52
PRIMÁRNÍ ZDROJE:	52
SEKUNDÁRNÍ LITERATURA:	55
<i>Monografie, sbírky a části sbírek:</i>	55
<i>Odborné články:</i>	57
<i>Novinové články</i>	59
<i>Ostatní zdroje:</i>	62

Úvod

Ještě jako senátor Barack H. Obama v prosinci roku 2007 prohlásil: „Také se musíme dívat na východ, protože se těžiště tohoto světa čím dál více posouvá do Asie. Japonsko je našim mimořádným spojencem po řadu let, ale Čína zjevně roste a neodchází. Čína není náš nepřítel, ani náš přítel.“¹ Během nástupu Obamovy administrativy se ale rétorika vůči ČLR změnila. Obama si uvědomoval, že vztahy Spojených států amerických s Čínskou lidovou republikou (ČLR) jsou jedním z nejdůležitějších prvků americké zahraniční politiky. Americká provázanost s ČLR je nejvíce jasná hlavně při pohledu na celkovou ekonomickou provázanost, kdy se celkový zahraniční obchod mezi těmito dvěma zeměmi zvýšil od roku 1979 z 2 miliard amerických dolarů k dnešním k 536 miliardám americkým dolarů.^{2,3} Pro USA je pak Čína dále důležitá kvůli tomu, že jde o jejich největšího věřitele, země jsou si navzájem druhými největšími obchodními partnery, Čína je nejvíce exportujícím státem, USA pak státem s nejvyšším importem.⁴

USA a ČLR zahájily normalizaci svých vztahů v 70. letech, kdy na tomto úkolu pracoval Richard Nixon společně s Henry Kissingerem. K oficiálnímu navázání diplomatických styků mezi těmito dvěma zeměmi ale kvůli vnitřním problémům na americké straně – tedy kvůli aféře Watergate a následné abdikaci prezidenta Nixona - došlo až v roce 1979 za prezidenta Jimmyho Cartera a od té doby postupně narůstala propojenost obou zemí, hlavně v oblasti ekonomiky.

Vztahy USA a ČLR jsou dlouhodobě rámovány různými politickými ideologiemi a nástroji, kdy každý prezident USA zaujal k ČLR svůj postoj. Ve své práci budu zkoumat vztahy mezi USA a ČLR během první administrativy prezidenta Baracka H. Obamy, budu se tedy zaměřovat na roky 2009-12. Obamova administrativa již od svého počátku jevila jako orientovaná na Asii, což také potvrdila Hillary Clintonová, když si za svůj první cíl své první zahraniční cesty nevybrala Evropu, ale právě asijské

¹ Hao Yufan, ed., *Sino-American Relations : Challenges Ahead* (Farnham, Surrey, GBR: Ashgate Publishing Group, 2010), 199, <http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10421638>.

² Wayne Morrison, “China-U.S. Trade Issues,” *Federal Publications*, August 29, 2011, http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/key_workplace/862 (poslední přístup 14. 5. 2014).

³ “Foreign Trade: Data” (US Census Bureau Foreign Trade). <http://www.census.gov/foreigntrade/balance/c5700.html> (poslední přístup 14. 5. 2014).

⁴ David L. Shambaugh, ed., *Tangled Titans: The United States and China* (Rowman & Littlefield, 2013), 18.

země. Obama se také obklopil týmem lidí, kteří mají s Asií zkušenosti⁵ a ministryně zahraničí Hillary Clintonová nazvala 21. století tzv. „americkým pacifickým stoletím.“⁶

Obamova administrativa ve vztahu k ČLR navázala na koncept Bushovy administrativy, tedy na náhled na ČLR jako na zodpovědného podílníka. Obama společně s Hillary Clintonovou začali vůči ČLR uplatňovat velmi benevolentní přístup, který stavěl hlavně na důležitosti ekonomických vztahů a například problematiku lidských práv stavěl do pozadí. V prvních letech Obamova administrativa v přístupu k ČLR vyhlásila také doktrínu strategického ujištění o čínských záměrech. Postupně však Obamova administrativa z takto přátelského vztahu k ČLR odstoupila a v roce 2011 vyhlásila doktrínu tzv. „návratu do Asie“.⁷ Tato doktrína stejně jako další výše zmíněné budou předmětem zkoumání této práce

Cíle a metodika práce

Obamova administrativa se již od svého počátku profilovala jako administrativa výrazně orientovaná na asijsko-pacifický region. Jak řekla Hillary Clinton ve svém proslovu v listopadu 2011 v Honolulu, administrativa Baracka Obamy již od začátku vyzdvihuje důležitost asijsko-pacifického regionu, jelikož je to domov téměř poloviny světové populace, v oblasti se nachází země se silnými ekonomikami, sídlí zde rovněž mezinárodní firmy a najdeme tu nejdůležitější přístavy.⁸

Obama k ČLR zaujal na rozdíl od svých předchůdců na začátku svého prezidentského období dosti benevolentní postoj. Jeho administrativa od počátku prosazovala jasný cíl udržet či zvýšit svou propojenost s Čínou. Tato bakalářské práce má doložit tezi, že během první Obamovy administrativy došlo k posunu konceptu přístupu k ČLR od velmi benevolentního k tvrdšímu přístupu a že tato změna proběhla hlavně z důvodu neochoty ČLR spolupracovat na řešení důležitých světových otázek (denuklearizace Severní Koreje a Iránu) a kvůli čínským snahám o územní revize v oblasti Jihovýchodní Asie.

⁵ Obamův tým asijských specialistů se skládal z Jamese Steinberga, specialisty na jižní Asii se zkušenostmi z administrativy Billa Clintona, z Jeffereyho Badera, odborníka na Čínu, z Michaela Schiffera, specialisty na Japonsko, z Franka Jannuziho, specialisty na Koreu a z Kurta Cambella, náměstka ministryně zahraničí pro Asii. Hao Yufan, ed., *Sino-American Relations: Challenges Ahead* (Farnham, Surrey, GBR: Ashgate Publishing Group, 2010), 195, <http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10421638>.

⁶ Hillary Clinton, „America’s Pacific Century,” *Foreign Policy*, no. 189 (November 2011): 56–63, (poslední přístup 14. 4. 2014).

⁷ Ibid.

⁸ “Secretary Clinton on America’s Pacific Century at the East-West Center“ (U. S. DEPARTMENT OF STATE, November 10, 2011), <http://fpc.state.gov/176998.htm>, (poslední přístup 3. 5. 2014).

V práci nastíním teoretické přístupy Obamovy administrativy k ČLR a potažmo k celé Asii. Cílem práce je popis teoretických přístupů Obamovy administrativy vůči ČLR, jejich vymezení a zhodnocení v rámci vztahů obou zemí. Cílem je také popis a analýza čínských zahraničně politických přístupů, které ovlivňují vztahy mezi oběma státy.

Metodologicky je pak práce koncipována jako jedinečná případová studie, která zkoumá mezinárodně politický jev, a to konkrétně vztahy USA a ČLR během prvních čtyř let Obamovy administrativy. V práci budu dále zkoumat, jakým způsobem se změna teoretických přístupů na americké straně promítla do vztahů s ČLR.

Dále se budu věnovat obecnému popisu obecných přístupů Obamovy administrativy k ČLR – popíši teorii zodpovědného podílníka (*responsible stakeholder*), teorii strategického ujištění (*strategic reassurance*) a dále popíši také koncept „návratu do Asie“ (*pivot to Asia*) a jeho implikace pro ČLR. Důležitou pro práci je také alespoň stručná analýza čínských teoretických přístupů k zahraniční politice, jakožto přístupů, které ji ovlivňují. Tematicky se pak práce týká aktuálního mezinárodního dění, které je kriticky zhodnoceno za pomoci aplikace relevantních teoretických východisek. Díky aplikaci těchto metod tak nejde jen o čistou deskripci zkoumané problematiky, ale práce má i teoretický přesah do oblasti politologie a mezinárodních vztahů. Vzhledem ke svému obsahu pak práce zasahuje i do oblasti diplomacie a problematiky lidských práv.

Práci tvoří čtyři kapitoly. V první kapitole bude rozebrána zahraniční politika Bushovy administrativy, Bushův unilateralismus a přístup k ČLR. V další kapitole pak bude popsána zahraniční politika administrativy Baracka Obamy a její teoretické přístupy k ČLR – tj. koncept zodpovědného podílníka, teorie strategického ujištění a návrat do Asie. Třetí kapitola bude věnována popisu a stručné analýze čínských teoretických přístupů k zahraniční politice (mírový vývoj, harmonický svět). V poslední kapitole se pak zaměřím na dva konkrétní aspekty americko-čínských vztahů, a to na oficiální diplomatické vztahy a na problematiku lidských práv, kde budu dokazovat tezi o změně amerického přístupu k ČLR.

Práce se zabývá obdobím první administrativy Baracka Obamy, tj. roky 2009-2012 s nezbytným přesahem do administrativy George Bushe na samém počátku práce. Toto časové vymezení práce bylo zvoleno kvůli tomu, že jde o uzavřené období Obamovy administrativy, které lze jasně analyzovat. Výjimku z tohoto časového rámce tvoří ukotvení čínských teoretických přístupů k zahraniční politice, jelikož byly většinou definovány ještě před začátkem administrativy Baracka Obamy.

V práci bylo využito ustálených českých přepisů čínských zeměpisných názvů a jmen, ve všech dalších případech bylo při transkripci čínských jmen a názvů využito pinyin.

Rozbor literatury

Vzhledem k aktuálnosti vybraného tématu nebylo možno výrazněji čerpat z monografií. K tématu je však dostupné velké množství odborných článků, stejně jako primárních zdrojů a dále také sborníku, které se zabývají obecnou tematikou čínsko-amerických vztahů či osobnostmi prezidentů Baracka Obamy a Hu Jintaa.

Pro popis a analýzu amerických a čínských zahraničně-politických přístupů bylo využito větší množství zdrojů. Pro popis teorie zodpovědného podílníka bylo využito proslovu Roberta Zoellicka jako primárního pramene⁹ a dále pak sborníků zaměřujících se obecně na čínsko-americké vztahy (*Tangled Titans, America's Challenge: Engaging China*^{10,11}). Sborník *Tangled Titans*, který je editovaný Davidem Shambaughem, přináší pohled amerických odborníků na mezinárodní vztahy a Čínu, kteří objektivně posuzují problematiku čínsko-amerických vztahů. Kniha *America's Challenge: Engaging China* je pak kniha Michaela S. Swaina, předního amerického odborníka na problematiku čínské bezpečnosti. Kniha nabízí širší pohled na americké vztahy s ČLR, rozebírá teoretické přístupy i konkrétní aplikaci přístupů na vztahy mezi zeměmi.

K popisu amerického návratu do Asie byl využit hlavně článek Hillary Clinton *American Pacific Century*¹², který byl vydaný v magazínu *Foreign Policy*. Koncept byl dále doplněn o proslovy Clintonové a Obamy v Honolulu.^{13,14}

Pro rozbor konceptu strategického ujištění bylo využito projevu Jamese Steinberga jakožto primárního zdroje¹⁵ a následně také článku Davida Blumenthala

⁹ "Whither China: From Membership to Responsibility? Remarks to National Committee on U.S.-China Relations" (New York City, 2005), <http://2001-2009.state.gov/s/d/former/zoellick/rem/53682.htm> (poslední přístup 3. 5. 2014).

¹⁰ Shambaugh, *Tangled Titans*.

¹¹ Michael D. Swaine, *America's Challenge: Engaging a Rising China in the Twenty-First Century* (Washington, DC, USA: Carnegie Endowment for International Peace, 2011), <http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10675906>.

¹² Clinton, "America's Pacific Century."

¹³ "Secretary Clinton on America's Pacific Century at the East-West Center."

¹⁴ "Opening Remarks by President Obama at APEC Session One" (The White House, November 13, 2011), <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/13/opening-remarks-president-obama-apec-session-one> (poslední přístup: 3. 5. 2014).

¹⁵ James B. Steinberg, "China's Arrival: The Long March to Global Power (Keynote Address)" (U.S. DEPARTMENT OF STATE, September 24, 2009), <http://www.cnas.org/files/multimedia/documents/Deputy%20Secretary%20James%20Steinberg's%20September%2024,%202009%20Keynote%20Address%20Transcript.pdf> (poslední přístup 14. 5. 2014).

China in Obama's World.¹⁶ Článek Blumenthala nabízí kritický náhled na tento koncept, který se dle Blumenthala snaží přílišně zalíbit Číně.

Pro popis čínských zahraničně politických přístupů pak bylo využito jak primárních zdrojů (Bílé knihy)¹⁷, tak zdrojů sekundárních. Bylo využito sborníků *China's Shift*¹⁸ stejně jako monografie Davida Shambaugh *China Goes Global*.¹⁹ Sborník *China's Shift* je publikací vydanou v Japonsku a na její tvorbě se podíleli zejména asijsí akademici, a proto poskytuje náhled na problematiku z asijské strany. Kniha Davida Shambaugh je pak analýzou čínského růstu. Shambaugh se zde zamýšlí nad jednotlivými aspekty čínského růstu a nad konotacemi, které tento růst přináší. Publikace je cenná i kvůli tomu, že Shambaugh čerpá z čínsko-jazyčných zdrojů a dále proto, že Shambaugh je považován za jednoho z největších amerických odborníků na mezinárodní vztahy a potažmo ČLR.

Pro popis diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi pak bylo využito hlavně monografie Jeffreyho Badera *Obama and China's Rise*. Jde znovu o primární zdroj, o memoáry politika plně zapojeného do tvorby Obamovy zahraniční politiky, a tak je nutné na Baderův popis procesu tvorby zahraniční politiky nutno nahlížet kriticky.²⁰

Pro popis vývoje vztahů v oblasti lidských práv pak bylo hojně využito zpráv z tisku stejně tak jako prohlášení politiků.

Čínsko-jazyčných zdrojů nebylo v práci využito, jelikož většina prací čínských akademiků byla přeložena i do angličtiny.

¹⁶ Dan Blumenthal, "China in Obama's World," *Far Eastern Economic Review* 172, no. 10 (December 2009): 40–43.

¹⁷ "White Paper on Peaceful Development Road Published" (The State Council Information Office, December 22, 2005), <http://www.china.org.cn/english/2005/Dec/152669.htm>.

¹⁸ Masafumi Iida, ed., *China's Shift: Global Strategy of the Rising Power*, NIDS Joint Research Series, no. 3 (Tokyo: National Institute for Defense Studies, 2009), http://www.nids.go.jp/english/publication/joint_research/series3/pdf/3-cover.pdf.

¹⁹ David Shambaugh, *China Goes Global: The Partial Power* (Oxford ; New York: Oxford University Press, 2013).

²⁰ Jeffrey A. Bader, *Obama and China's Rise: An Insider's Account of America's Asia Strategy*, 1 edition (Washington, D.C: Brookings Institution Press, 2012).

1. Zahraniční politika prezidenta George W. Bushe

Bushova zahraniční politika se dá charakterizovat jako unilaterální, tedy jako přístup, kdy stát v mezinárodním společenství funguje spíše nezávisle a dělá rozhodnutí sám, často bez ohledu na postoj spojenců a mezinárodního společenství jako celku. Dle profesora Jentlesona Bushův unilateralismus spočíval hlavně na 6 základech:

(1) Tím prvním z nich byla unipolarita. USA se po studené válce, kdy Sovětský svaz v podstatě naprosto zkolaboval, ocitly na světové scéně jako jediná velmoc. Toto „okouzlení“ unipolárním světem trvalo i během vlády prezidenta Bushe.

(2) Druhým důležitým základem Bushova unilateralismu pak byla moc. Moc ve smyslu *hard power* („tvrdé moci“), jejíž užití se ale většina Američanů obávala. Americká politika měla podle jejích tvůrců zachovávat americké prvenství ve světě.

(3) Dalším aspektem Bushova unilateralismu byla také vize USA jako dobrotivé mocnosti, která skrz svou obrovskou sílu prosazuje rovnováhu mocností a stará se o udržování světového míru. Tímto se Bush přiklonil k realismu, který říká, že udržení světového pořádku je možné hlavně tehdy, když je veden jedním hegemonem. Tato myšlenka je také součástí představy o americké výjimečnosti a o zvláštní roli USA ve světě.

(4) Dalším z formujících prvků Bushovy politiky byla také orientace na národní zájem, kdy bylo jasně vysvětleno, že národní zájem USA v některých případech spočívá jinde než globální zájmy.

(5) Byl kritizován také multilateralismus jako směr, který do popředí příliš posouvá humanitární zájmy, které by však podle Condoleezy Riceové měly být až druhotným efektem prosazování národního zájmu.

(6) Posledním rysem Bushova unilateralismu je pak kritika multilateralismu, který byl vnímán negativně, protože bere USA svobodu jednání a svobodu rozhodování a provádění klíčových amerických rozhodnutí v oblasti zahraniční politiky. Nesmíme také zapomínat, že Bushův unilateralismus byl také ovlivněn do značné míry domácí politikou. Jedna z věcí, kterou unilateralismus kritizuje na multilateralismu, je například zapojení USA do Mezinárodního trestního soudu, který by v případě ratifikace členství ze strany USA mohl vykonávat jurisdikci nad americkými občany, včetně amerických

vojáků zapojených např. do misí OSN či NATO.²¹ Dále je také kritizována samotná instituce OSN či snaha k připojení ke Kjótskému protokolu.

1.1. **Přístup Bushovy administrativy k ČLR**

Bush již jako senátor v roce 1999 zaujal vůči Číně agresivní pozici v zahraniční politice, kdy v listopadu téhož roku vyjádřil názor, že Čína není pro USA strategický partner, ale je soupeř.²²

Během roku 2000 pak Republikánská strana vyhlásila ve svém programu přístup k ČLR jako k tzv. strategickému soupeři (*strategic competitor*)²³, čímž USA upustily od doktríny tzv. strategického partnerství, kterou zavedl Bill Clinton v roce 1997.²⁴

Na začátku volebního období byla Bushova politika vůči Číně poněkud zmatená, Bush si často protirečil, a to hlavně ve vztahu USA k taiwanské otázce.²⁵ Díky tomu tak byly jeho projevy dosti rozporuplné a politika vůči ČLR byla přílišně konfrontační.^{26, 27}

Mezi USA a ČLR přesto paradoxně došlo k zlepšení vztahů, kdy se zvýšil hlavně počet setkání amerických a čínských státníků. Během dvou let a dvou měsíců Bushovy administrativy mezi zeměmi dohromady proběhlo 8 setkání, což byla zcela bezprecedentní situace. Důležitým prvkem, který sjednocoval vztahy obou zemí, byla společná politika proti terorismu.²⁸

V oblasti boje proti terorismu a v boji proti šíření jaderných zbraní, ČLR hrála pro USA velmi klíčovou roli. Když v roce 2002 ztroskotaly rozhovory mezi USA a KLR, situace na Korejském poloostrově se začala vyostřovat. Ačkoliv byla ČLR proti americkému zásahu v Iráku na půdě OSN, zasadila se o uklidnění situace na Korejském

²¹ Bruce W. Jentleson, *American Foreign Policy: The Dynamics of Choice in the 21st Century*, 4th ed. (USA, New York: W. W. Norton & Company, 2010), 281-285.

²² George W. Bush, "A Distinctly American Internationalism" (Ronald Reagan Presidential Library, November 19, 1999), <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/bush/wspeech.htm> (poslední přístup 22. 3. 2014).

²³ "Republican Party Platform of 2000," *Republican Party Platforms*, July 31, 2000, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=25849> (poslední přístup 22. 3. 2014).

²⁴ "William J. Clinton: Joint United States-China Statement," October 29, 1997, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=53470&st=strategic&st1=> (poslední přístup 22. 3. 2014).

²⁵ Bush byl proti tomu, aby Taiwan získal nezávislost a také proti tomu, aby pevninská Čína užila vůči Taiwanu sílu. Na druhou stranu ale byl také proti tomu, aby ČLR měla právo na to, aby Taiwanu vnutila svoji nadvládu. Po incidentu v Jihočínském moři a sestřelení amerického výzvědného letounu čínskou stranou pak USA souhlasily s největším prodejem vojenského materiálu Taiwanu.

²⁶ Yu Wanli, "Breaking the Cycle?: Sino-US Relations under George W. Bush Administration," in *China's Shift: Global Strategy of the Rising Power* (Tokyo: National Institute for Defense Studies, 2009), 5, http://www.nids.go.jp/english/publication/joint_research/series3/pdf/3-4.pdf.

²⁷ Chi Wang, *George W. Bush and China: Policies, Problems, and Partnership* (Lanham: Lexington BookRowman & Littlefield Publishers, 2009), str. 12.

²⁸ Yu Wanli, "Breaking the Cycle?: Sino-US Relations under George W. Bush Administration."

poloostrově a v roce 2003 proběhlo v Pekingu první kolo šestistranných rozhovorů mezi ČLR, USA a KLR. Tento krok ČLR ukazuje na to, že v momentě, kdy čínská vláda ze svého postoje nic netěží – tj. zásah v Iráku, staví se k tomuto problému negativně. Když však šlo o problematiku, která se ČLR přímo týkala, čínská strana se aktivně do řešení zapojila.

V září roku 2005 pak Robert Zoellick představil koncept ČLR jako tzv. zodpovědného podílníka, kdy vyjádřil myšlenku, že Čína má zodpovědnost vůči mezinárodnímu systému, který umožnil její hospodářský úspěch.²⁹ (Koncept zodpovědného podílníka bude dále popsán v kapitole 2. 2. 1) Zoellick tedy vymyslel strategii, která by umožnila Číně z amerického pohledu naplňovat svou roli zodpovědného podílníka, nebylo však jasné, jaký postoj k ní Čína zaujme.

1.1.1. Zhodnocení Bushovy politiky vůči ČLR

Ačkoliv v Bushově zahraniční politice můžeme vidět hlavně negativní prvky, jakými jsou hlavně přílišně tvrdá politika boje proti terorismu, přílišný příklon k unilateralismu a tvrdé moci³⁰ a s tím spojené započítání dvou válek v Afghánistánu a Iráku, Bushova politika vůči ČLR může být hodnocena jako vysoce pozitivní.³¹ Během jeho prezidentství se ČLR po 15letém snažení dostala do WTO, čímž Bush napomohl zapojení Číny do mezinárodního společenství.³² Zvýšila se frekvence vzájemných návštěv státníků obou zemí a Bush se snažil k ČLR snažil chovat korektně, kdy ji také odmítl nazvat manipulátorem čínské měny.³³ Úspěchem Bushovy administrativy je rovněž navázání Strategicko-ekonomického dialogu, díky kterému se jeho administrativa snažila formovat čínský názor na využití své nově nabyté moci a vlivu.³⁴ Koncept zodpovědného podílníka společně se zavedením Strategického a ekonomického dialogu tak nahlížel na Čínu jako na potenciálního partnera, se kterým lze dosahovat společných cílů a nikoliv jako na potenciální hrozbu.³⁵

²⁹ “Whither China: From Membership to Responsibility? Remarks to National Committee on U.S.-China Relations.”

³⁰ Hao Yufan, *Sino-American Relations*, 202.

³¹ Thomas J. Christensen, “Shaping the Choices of a Rising China: Recent Lessons for the Obama Administration,” *Washington Quarterly* 32, no. 3 (Summer 2009): 89–104.

³² Swaine, *America’s Challenge*, 56.

³³ Hao Yufan, *Sino-American Relations*, 200.

³⁴ Christensen, “Shaping the Choices of a Rising China.”

³⁵ Swaine, *America’s Challenge*, 58.

2. Zahraniční politika Obamovy administrativy

Během vývoje americké zahraniční politiky se v průběhu času vytvořily ideové principy, v jejichž rámci je americká politika nadále vytvářena a formulována. Jednotlivé odlišnosti mezi jednotlivými administrativami tak nejsou natolik zásadní, ale přesto se od Obamovy administrativy v kontrastu s tou Bushovou očekávaly určité změny. Rozdíly v zahraniční politice je pak nutné hledat v její formě, nikoliv v jejím samotném obsahu.³⁶

Když Bush založil svou zahraniční politiku hlavně na válce proti terorismu a šíření amerických idejí a americké demokracie, Obama se se svou zahraniční politikou postavil tvrdě proti němu, když se rozhodl změnit směřování americké politiky z unilateralismu k multilateralismu. Již ve svém inauguračním proslovu uvedl, že „(...) naše samotná moc nás nemůže ochránit, stejně jako nám neumožňuje vše, co chceme.“³⁷

Tato větší míra spolupráce s mezinárodním společenstvím je tím hlavním, čím se Obama mohl od Bushe odlišit. Zajímavostí Obamova multilateralismu je pak to, že se snažil o jednání nejen se svými spojenci, ale také s protivníky Spojených států.

Obamova administrativa vedla především k uvědomění si limitů moci USA ve světě. Ekonomická převaha, která USA napomohla k tomu, aby se země stala světovou velmocí, začala pomalu s růstem Číny, Indie a Evropské unie oslabovat. Mezinárodní systém přestával být unilaterálním, jak si ho Bush a hlavně pak jeho neokonzervatní poradci vysnili, a stával se stále více multipolárním. Momentální ekonomická krize, která vyprodukovala hlavně vysokou nezaměstnanost, ukazuje také odvrácenou stránku kapitalismu, a proto tento model přestává být pro svět lákavým. USA se tak během Obamovy administrativy vyrovnává i s tím, zda je možné stále udržet svůj velmocenský status a princip americké výjimečnosti.³⁸

³⁶ Jiří Skoupý, “Ideové základy zahraniční politiky Spojených států,” in *Zahraniční politika USA na začátku 21. století*, ed. Kryštof Kozák (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), 2009), 25, http://www.academia.edu/962395/Zahranicni_politika_USA_na_zacatku_21._stolet.

³⁷ “Inaugural Address by President Barack Obama” (The White House, January 21, 2013), <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/01/21/inaugural-address-president-barack-obama> (poslední přístup 16. 4. 2014).

³⁸ Michael Cox and Doug Stokes, eds., *US Foreign Policy*, 2nd ed. (New York: Oxford University Press Inc., 2012), 36.

2.1. *Multilateralismus*

Multilarealismus je obecně založen na mezinárodním institucionalismu. Institucionalismus lze chápat jako určitou základnu pro spolupráci mezi státy, kde se mají řešit problémy a spory a státy na této platformě mají spolupracovat tak, aby řešení konfliktů bylo výhodné pro všechny strany. V rámci tohoto systému institucí fungovaly USA jako vedoucí země celé struktury. Problémem je, že zapojením USA do těchto struktur se snižuje schopnost nezávisle rozhodovat o jejich zájmech. Díky zapojení do institucí ale USA také sdílejí své problémy se svými partnery. Obamova administrativa si tedy uvědomovala to, že USA samy nedokážou řešit globální problémy, a proto potřebuje pomoc, jak to Obama řekl ve svém inauguračním proslovu³⁹. Uznání toho, že Spojené státy nejsou schopny řešit všechny konflikty samy, přispívá také k tomu, že Obama nechápal USA jako jedinou hegemonickou velmoc. Dalším z prvků multilateralismu je pak přechod k používání tzv. *soft power* („měkká moc“). Ačkoliv je jasné, že užití *hard power* je v některých případech nutné, USA v rámci multilateralismu přechází k principu *soft power*. V rámci přístupu *soft power* bývá užíváno nepřímého diplomatického nátlaku, jak definuje Joseph Nye: „Pokud tě můžu donutit chtít to, co chci já, potom nemusím používat sílu k tomu, abych tě přesvědčil k něčemu, co nechceš dělat.“⁴⁰

Obamova administrativa se v tomto směru držela politiky tzv. *smart power*, tedy konceptu, který kombinuje *soft* i *hard power* a užívá prostředků obou těchto principů k dosažení vlastních cílů. Obama přijal tuto mírnější politiku i kvůli snaze obnovit poničený obraz USA ve světě.⁴¹ Tohoto přístupu využíval Obama i k ČLR, kdy rozšířil Strategický a ekonomický dialog, několikrát se setkal s čínským prezidentem Hu Jintem, v rámci užití *hard power* pak udržoval dobré vztahy s Japonskem, Jižní Koreou a Austrálií a vztahy s těmito státy pak Obamově administrativě umožňovaly posílení principu *hard power* v oblasti asijsko-pacifického regionu.

Joseph Nye považoval multilateralismus za dobrý způsob, kterým USA mohly uplatňovat svou *soft power*. Tvrdil, že po vzoru Machiavelliho ideálního vladaře by měl tento přístup kombinovat „sílu lva“ s „chytrostí lišky“. Zdrojem *hard power* je podle Nyeho schopnost přimět druhý stát k požadovanému výsledku pomocí donucení,

³⁹ „Inaugural Address by President Barack Obama.”

⁴⁰ Joseph S. Nye, *Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone* (Cary, NC, USA: Oxford University Press, 2002), 9, <http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10212058>.

⁴¹ Cox and Stokes, *US Foreign Policy*, 97.

zdrojem *soft power* je pak schopnost docílit toho, že se stát chová tak, jak si USA přeje na základě vlastního rozhodnutí.⁴² Problémem této definice může pak být to, že USA vždy nemají jasnou představu o tom, jak se má daný stát chovat a vysílají k němu nejasné signály.

V případě konfliktu pak USA přiznává, že jsou důležité národní zájmy, zároveň zde ale lze najít propojení se zájmy globálními. A dále je pro USA multilateralismus důležitý, protože problémy, kterým čelí svět, přesahují hranice států, proto je nutné zajistit, aby vytvořená struktura mezinárodních organizací fungovala tak, aby byla schopna řešit tyto problémy na mezinárodní úrovni.⁴³

Obama se ve své první administrativě zavázal k tomu, že odstoupí od unilaterální politiky svého předchůdce a zapojí se více do mezinárodního společenství, aby tak USA pomohly k efektivnímu řešení problémů. Obama také slíbil, že bude spolupracovat se světovými státníky, aby tímto dokázal změnit svět k lepšímu. V americké zahraniční politice se tak po Bushově éře čekal velký obrat. Sám Obama svůj viděl vizi své zahraniční politiky jako navázání na Trumanovy poválečné politické kroky. Chtěl pro nové milénium vytvořit nový politický rámec. Obama také navrhl odklon od předchozí unilateralismu k multilateralismu, dále se soustředil na to, že USA by měly fungovat v rámci mezinárodních organizací a řídit se mezinárodním právem, protože jen takto se USA dostane podpory od celého světa.⁴⁴

V prospěch přijetí multilateralismu jako širšího zahraničně-politického konceptu pak hovoří i argument Johna G. Ruggieho, podle kterého je multilateralismus ve větším souladu s americkou národní identitou, než jak tomu je u unilateralismu. Jelikož se Amerika považuje za občanské společenství svobodné volby a budoucnosti, neshoduje se pak s touto ideou jednání státu jako mocnosti prosazující své zájmy bez ohledu na ostatní.⁴⁵ Na druhou stranu je pak nutno na tento argument pohlížet i kriticky, jelikož proti tomuto demokratickému vnímání stojí koncept americké výlučnosti, který by naopak podporoval unilateralismus.

Jak řekl Joe Biden během svého proslovu z roku 2009 v Mnichově, kde vyjasnil zahraničně-politické cíle Obamovy administrativy „USA se obrací k multilateralismu, kdy spolupráce s ostatními státy a dalšími organizacemi neohrožuje moc USA, spíše jim

⁴² Pavel Barša and Ondřej Císař, *Anarchie a řád ve světové politice: Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál, 2008), 426.

⁴³ Jentleson, *American Foreign Policy: The Dynamics of Choice in the 21st Century*, 288.

⁴⁴ A. M. B. Mangu, “US Foreign Policy under President Barack Obama and the Promotion of Multilateralism and the Rule of Law,” *Africa Development* 38, no. 1&2 (January 14, 2014): 171–90.

⁴⁵ Barša and Císař, *Anarchie a řád ve světové politice: Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů*, 429.

naopak pomáhá.“⁴⁶ Tvrdil také to, že USA budou hledat partnery kdekoli po světě a budou otevřeny spolupráci. Tato snaha o spolupráci má být jakýmsi preventivním opatřením proti tomu, aby USA bylo nuceno využívat *hard power* a své vojenské možnosti.⁴⁷

2.2. **Obamovy teoretické přístupy k ČLR**

V rámci přístupu k Asii Obama zvolil od počátku odlišnou strategii než jeho předchůdci. Na rozdíl od Clintona i Bushe, směrem k Číně formuloval již na počátku velmi tolerantní politiku. Hillary Clintonová porušila zavedené pravidlo, když se na svou první zahraniční cestu vydala na cestu po Asii a nikoliv po Evropě.⁴⁸ Na začátku své administrativy se Obama vůči ČLR jasně neprofiloval. Ačkoliv z jeho předvolebních prohlášení vyplýval kritický pohled na Čínu, byť nikoliv vyloženě nepřátelský, počátek Obamovy administrativy se zdál Číně nakloněn. Nejprve nebyl Obamův přístup k ČLR zcela zřetelný, postupně se však profiloval. Obamova administrativa obecně přebrala ke vztahu k ČLR přístupy svého předchůdce a snažila se k Číně přistupovat jako ke státu zodpovědnému mezinárodnímu společenství. Zároveň však do vztahu k ČLR přinášela nové prvky, které postupně vztah obou zemí přitvrzovaly. Dle Jeffreyho Badera (odborník na otázku východní Asie a Obamův poradce v Radě národní bezpečnosti) si Obamova administrativa vyprofilovala přístup k ČLR do následujících bodů:

- Hlavní strategický faktor v asijsko-pacifickém regionu a potažmo v celém světě je vzrůst Číny jako mocnosti, která se dle všech měřítek zdá připravena stát se druhou nejmocnější zemí na světě během této generace.
- Americký vztah k ČLR může být tvořen tak, aby maximalizoval šance na to, že růst Číny povede k tomu, že se stane stabilní a konstruktivní silou spíše než hrozbou míru a rovnováže.

⁴⁶ Joe Biden, “Remarks by Vice President Biden at 45th Munich Conference on Security Policy” (The White House, February 7, 2009), http://www.whitehouse.gov/the_press_office/RemarksbyVicePresidentBidenat45thMunichConferenceonSecurityPolicy, (posledního přístup: 12. 4. 2014).

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Cestu nejde jednoduše interpretovat jako snahu o zlepšení vztahů s ČLR, Obamova administrativa se snažila hlavně ukázat americkým spojencům v oblasti, že na ně nezapomíná a že se na USA mohou spolehnout.

- Správná strategie vůči Číně tak má být postavena na 3 hlavních pilířích:

- (1) na kladném vztahu k čínskému růstu a k čínskému vlivu a dále k legitimně rostoucí roli Číny ve světě
- (2) na odhodlání spatřovat růst Číny v souladu s mezinárodními normami a právy
- (3) na snaze k formování asijsko-pacifického prostředí tak, aby bylo zajištěno, že růst Číny bude stabilizujícím, nikoliv rozvratným prvkem.⁴⁹

Vztah k ČLR byl dále determinován tím, že si Obamova administrativa uvědomovala, že její zahraničně politické priority – tj. denuklearizace Iránu a Severní Koreje, obnovení světové ekonomiky, boj proti změnám klimatu, boj proti terorismu v Afghánistánu a Pákistánu, ukončení občanské války a genocidy v Súdánu stejně jako dosažení energetické bezpečnosti – že všechny tyto záležitosti vyžadují anebo by jistě profitovaly z čínské spolupráce. Zahraniční politika Obamovy administrativy byla rovněž ovlivňována vnitřní situací USA, tedy hlavně velkými obavami z ekonomické deprese a hledáním cest, jak USA z této recese dostat.⁵⁰ Hlavním cílem administrativy tak bylo zlepšení vztahů mezi USA a ČLR, které by byly alespoň u části založeny na důvěře mezi USA a čínským vedením, aby tak mohlo vzniknout politické prostředí pro další spolupráci.⁵¹

V následujícím oddíle popíši jednotlivé důležité principy přístupu k ČLR, které Obamovu administrativu doprovázely a dobře potvrzují tezi, že se Obamova původně dosti benevolentní politika vůči ČLR se postupně proměnila. V rámci přístupu „návratu“ do Asie je nutné chápat přístup USA k Číně v širším konceptu přístupu k celému regionu, proto se zde zaměřím na obecný popis této doktríny s následným zaměřením na Čínu.

⁴⁹ Bader, *Obama and China's Rise*, 7.

⁵⁰ Shambaugh, *Tangled Titans*, 282.

⁵¹ Bader, *Obama and China's Rise*, 11.

2.2.1. Zodpovědný podílník

Obama ve svém přístupu k ČLR navázal na přístup George Bushe, kdy Obamova administrativa navázala na koncept vnímání Číny jako zodpovědného podílníka⁵², což je termín, který byl, jak bylo výše zmíněno, zaveden v roce 2005 Robertem Zoellickem.⁵³ Otázkou pak je, zda si Čína tento koncept, tedy chápání sebe samé jako odpovědné mezinárodnímu společenství, vzala za svůj. Nepopíratelný fakt je, že jeho pozitivní efekt můžeme vidět například v čínské iniciativě šestistranných rozhovorů se Severní Koreou, v momentě, kdy jednání sjednaná americkou stranou selhala.

Zoellick ve svém projevu dále uvedl, že všechny národy jsou zodpovědné mezinárodnímu systému, ale zodpovědný podílník jde dále, jelikož uznává, že mezinárodní systém udržuje mírovou prosperitu, a proto pracuje na tom, aby tento systém udržel.⁵⁴ Čína má dle Zoellicka příležitost k tomu, aby se stala zodpovědným podílníkem.

Po tomto proslovu nastala vášnivá debata, kdy v čínštině existovalo 6 různých překladů slova „podílník“ a existovaly také 2 různé konotace.⁵⁵ Během dalších diskuzí v USA pak bylo upozorněno na to, že je nutné vyvinout také systém sankcí, které by ČLR k dodržování tohoto konceptu přivedly.⁵⁶ Tento koncept se soustředil na snížení potenciálních zdrojů neshod s Pekingem a také podporoval Čínu v tom, aby hrála v mezinárodním systému aktivnější roli hlavně díky dialogu s Washingtonem.

⁵² Shambaugh, *Tangled Titans*, 281.

⁵³ “Whither China: From Membership to Responsibility? Remarks to National Committee on U.S.-China Relations.”

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ Čínské obavy spojené s vyzněním těchto dvou konotací se daly rozdělit na 2 skupiny: první skupina vědců se obávala, že tento koncept je jakýmsi „trojským koněm“, kdy USA sice uznávají růst Číny, ale jinak tento koncept maskuje snahu Washingtonu nasměrovat Peking do určité pozice v mezinárodním systému. Druhá skupina čínských kritiků pak považovala frázi za povýšenou, kdy dle nich tento koncept vlastně naznačuje, že Čína by byla nezodpovědnou mocností, kdyby nezachovávala USA vedený mezinárodní systém. Joshua Eisenman and Devin Steward, “Can ‘Responsible Stakeholder’ Hold?,” December 12, 2007, <http://www.policyinnovations.org/ideas/commentary/data/000027>.

Pro čínskou stranu pak bylo velmi obtížné pojmu porozumět a správně jej přeložit. Americká strana nabídla překlad, který vyzníval jako „partneři se společnými zájmy“, čínská strana pak pracovala na tom, jak vůbec přeložit slovo podílník. Vzniklé návrhy pak slovo překládaly jako akcionář (stakeholder) či partner. Další z čínských překladů tohoto slova bylo pak sousloví společní operátoři (join operators). Čína se pak nakonec přiklonila k oficiálnímu překladu *fuzeren de liyi xiangguan zhe* — 负责任的利益相关者, tj. zodpovědní protějščí se společnými zájmy. Neil King Jr and Jason Dean, “Untranslatable Word In U. S. Aide’s Speech Leaves Beijing Baffled,” *Wall Street Journal*, December 7, 2005, sec. News, http://online.wsj.com/news/articles/SB113391933493415775?mod=home_page_one_us&mg=reno64-wsj&url=http%3A%2F%2Fonline.wsj.com%2Farticle%2FSB113391933493415775.html%3Fmod%3Dhome_page_one_us (poslední přístup 14. 5. 2014); David Howell, “View from Australia: Bewildering Beijing,” *American Review*, August 16, 2012, <http://americanreviewmag.com/blogs/View-from-Australia-Bewildering-Beijing> (poslední přístup 14. 5. 2014).

⁵⁶ Yu Wanli, “Breaking the Cycle?: Sino-US Relations under George W. Bush Administration,” 94.

Tento přístup byl také dosti průlomový, protože v podstatě přiznával, že:

- Čína je již dobře ukotvena v mezinárodním systému.
- Zvyšující se počet problémů potřebuje čínskou asistenci ke svému vyřešení.
- Spolupráce s Čínou je pravděpodobně možná ve větším množství oblastí, a proto Peking a Washington sdílí velké množství společných zájmů nebo alespoň sdílí společný náhled na hodně důležitých problémů. Tento společný náhled umožnil vznik dialogu, který se zaměřuje na snižování nedorozumění a vytváří konkrétní řešení pro regionální i globální problémy.⁵⁷

Tento Zoellickův přístup znamenal také to, že USA počítá s tím, že Čína bude v budoucnosti hrát důležitější roli v mezinárodním systému. Pro Obamovu administrativu pak tento přístup znamenal, že USA začaly dále pracovat na prohlubování vztahů s Pekingem ve zpracování široké řady regionálních i globálních problémů včetně bezpečnostních problémů jak například problém šíření jaderných zbraní. Obamova administrativa po ČLR vyžadovala také strategické záruky, které jasně naznačovaly, že Obama přijal koncept Číny jako zodpovědného podílníka na světovém pořádku.⁵⁸

Pokud se na tento koncept podíváme kritičtěji, najdeme několik problémů, které jsou s tímto přístupem spojené. Zajímavý je potom přístup načrtnutý Patrickem Stewardem v časopise *Foreign Affairs*⁵⁹, kde popisuje Obamův přístup k vzrůstajícím velmocím rovněž na základě konceptu zodpovědného podílníka, kdy se Obamova administrativa tento koncept snažila rozšířit dále a postupovat na základě něj nejen vůči ČLR, ale i vůči dalším nově vznikajícím mocnostem.

Přístup Obamovy administrativy uznává, že světové problémy nemohou být řešeny jen z pozice západních zemí, ale že je nutné do světového pořádku zapojovat i

⁵⁷ Swaine, *America's Challenge*, 57.

⁵⁸ *Ibid.*, 61.

⁵⁹ Patrick Steward, "Irresponsible Stakeholders?," *Foreign Affairs*, December 2010, <http://www.foreignaffairs.com/articles/66793/stewart-patrick/irresponsible-stakeholders> (poslední přístup 12. 4. 2014).

další země, které následně mohou napomoci k řešení globálních problémů. Příkladem může být Čína, která USA pomohla (znovu)zahájit vyjednávání o denuklearizaci Severní Koreje. Jak ale Obama řekl, pokud se chtějí další země zapojit do mezinárodního systému, je nutné, aby také přijaly odpovědnosti s tím spojenou. Obama se tak drží hesla Lyndona B. Johnsona, že je lépe si držet nepřátele blíže u těla než je nechat vně systém, kde mohou dělat potíže.⁶⁰ Jde tak vlastně o filozofii, kdy se USA snažily do mezinárodního pořádku zapojit ČLR v 70. letech, kdy Nixon v článku pro *Foreign Affairs* poprvé vyjádřil názor, že tak obrovský stát jako Čína nemůže stát vně mezinárodního pořádku, kde by mohla svévolně naplňovat své představy.⁶¹

Problém pak vidíme ve vztazích mezi USA a ČLR, tehdy když USA po Číně žádá ujištění o jejích strategických záměrech v regionu, kdy USA nechce, aby byla ohrožena regionální partnerství a vliv Číny v oblasti nebyl přespříliš silný. Zde se tak s Čínou budou rozcházet, protože jasnou snahou Číny je zajistit si dominanci v regionu. Také americká představa o tom, že by se ČLR měla stát pluralitní demokracií je požadavek, se kterým vládnoucí Komunistická strana Číny v žádném případě souhlasit nebude. Rozpory mezi požadavky USA a ČLR pak můžeme vidět také ve vztazích k dalším zemím v regionu. Na jedné straně je to Indie, se kterou vede ČLR geopolitický boj o moc a neshody existují hlavně v oblasti hranic (ačkoliv zde v poslední době můžeme vidět zlepšení, vztahy jsou dále napjaté), na druhé straně je to pak problematika Severní Koreje. Zatímco USA prosazují u KLDR tvrdý postup a mají jasné cíle, cílem Pekingu je pak hlavně udržení dobrých vztahů s Pchjongjangem, protože se bojí anarchie, která by mohla vypuknout u jejích hranic, a proto raději podporuje dosavadní *status quo*.

Pro USA pak jako další problém s Čínou můžeme vidět problém i v oblastech, kde by státy teoreticky měly nacházet společné zájmy. Může tak jít například o kybernetickou bezpečnost. Problém je, že i do této oblasti se projevují odlišné politické názory těchto zemí, kdy USA vnímá internet jako svobodný prostor, ve kterém funguje do jisté míry anonymita. Na druhé straně pak stojí ČLR, která internet vnímá jako prostor, který je nutné hlídat a regulovat státem. A tak ačkoliv je pro oba státy důležitá bezpečnost na internetu, jen těžko dojdou ke společnému konsensu. Oba státy sice mají zájem na spolupráci, ale jejich pohled na tuto problematiku je natolik odlišný, že je to téměř nemožné.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Richard M. Nixon, "Asia After Viet Nam," *Foreign Affairs* 46, no. 1 (October 1967): 111–25.

Sám Zoellick v roce 2013 popisoval změny, které se udály v náhledu USA na čínskou politiku. Zoellick potvrdil, že v mnoha ohledech se spolupráce obou zemí zlepšila a že je dokonce nutná: „Pokud spolu USA a Čína v praxi spolupracují, mohou být velmi vlivné. Pokud spolu ale nespolečně pracují, bude velmi těžké dosáhnout pokroku v takových oblastech jako je znečišťování životního prostředí, klimatické změny, obnova ekonomiky a obchodního systému. USA se zajímá o spolupráci s Čínou, i když stále tvrdí, že je Čína rozvojovou zemí.“⁶²

2.2.2. Strategické ujištění

Obamova administrativa ještě před první cestou amerického prezidenta do ČLR zveřejnila přece jen jeden koncept přístupu vůči ČLR, který se týkal takzvaného opětovného strategického ujištění. Tento koncept představil náměstek ministryně zahraničí James Steinberg v září roku 2009. Steinberg představil teorii, která říká, že je nutné s Čínou spolupracovat. Upozornil na to, že rostoucí Čína může být pro USA také hrozbou. Aby se USA mohly adaptovat na růst Číny a aby zároveň mohly ochraňovat své vlastní zájmy, je nutné vůči Číně zvolit určitou strategii – a tou je „strategické opětovné ujištění“ (*strategic reassurance*).⁶³ Tento koncept znamená v praxi to, že ČLR má ujistit svět o tom, že její růst a vývoj nebude probíhat na úkor bezpečnosti a prosperity ostatních států. Proto je pro USA velmi důležité navázat na úspěchy minulé administrativy a prohloubit vztahy, navázat na Strategický a ekonomický dialog mezi oběma zeměmi. Steinberg v popisu tohoto konceptu zároveň potvrzuje, že USA k Číně stále přistupuje jako k zodpovědnému podílníkovi, když říká: „A stejně tak jako jsme řekli, že si musíme dát domácí záležitosti do pořádku, Čína chápe, že také musí hrát svou roli země, která se stane důležitějším konsumentem světové produkce.“⁶⁴ Steinberg tak tímto odkazuje také na ekonomickou důležitost Číny ve světovém pořádku. Steinberg dále také podpořil ideu Obamova multilateralismu: „Žádný národ se nemůže s výzvami světa vyrovnat sám. (...) Většinu národů spojují stejné celosvětové

⁶² Robert Zoellick and Wu Xinbo, An Insight of the Relations between China and U.S., June 27, 2013, Shanghai FORUM, <http://www.shanghaiforum.fudan.edu.cn/en/index.php?c=news&a=detail&aid=1146>, (poslední přístup 3. 5. 2014).

⁶³ Steinberg, James B. “China’s Arrival: The Long March to Global Power (Keynote Address).” U. S. DEPARTMENT OF STATE, September 24, 2009. <http://www.cnas.org/files/multimedia/documents/Deputy%20Secretary%20James%20Steinberg's%20September%2024,%202009%20Keynote%20Address%20Transcript.pdf> (poslední přístup 14. 5. 2014).

⁶⁴ Ibid.

hrozby.“⁶⁵ Tento princip tak znamená, že USA uvítá růst Číny jako prosperující mocnosti. V tomto přístupu se tak obě strany musí snažit o to, aby propojily vzájemné obavy a vytvořily způsoby, jakými mohou spolupracovat na společných cílech. Zde je pak důležité se soustředit na řešení situace v Severní Koreji, snažit se vytvořit celosvětový pakt k řešení změn klimatu. Hlavní obavu, kterou USA z Číny má, je její zbrojení. USA by proto uvítaly transparentnější financování a budování armády. Steinberg také upozornil na to, že je nutné soustředit se hlavně na to, co mají obě země společné, než aby se soustředily na to, co je rozděluje. Problémy se pak mají řešit dialogem a komunikací.

Problém tohoto přístupu je, že ČLR Spojeným státům vytyčila, jaké jsou její hlavní domácí zájmy, do kterých se USA nemá vměšovat. USA by tedy dle Pekingu neměly jakkoliv zasahovat do vnitřních záležitostí Číny, což se týká hlavně podpory tibetské exilové vlády, styk s Dalajlámou a v neposlední řadě také prodeji zbraní Taiwanu.⁶⁶

Prodej zbraní Taiwanu společně s americkou aktivitou v mořích přiléhajících k Číně, je pak pro čínskou stranou klíčový faktor, u kterého zase žádá strategické ujištění od USA, jinak ale obecně s tímto konceptem čínská strana souhlasila.⁶⁷

Tento koncept také ukazuje, že Obamova administrativa vůči ČLR na svém počátku postupovala velmi benevolentně. Obama se dokonce instrukcí čínské strany o nezasahování do vnitřních záležitostí státu držel natolik, že se odmítl setkat s Dalajlámou a administrativa nijak nekomentovala brutální potlačování protestů v autonomní čínské provincii Xinjiang (Sin-ťiang). David Blumenthal vidí v tomto konceptu spíše výhru pro Čínu, která USA nadiktovala, jak se podle tohoto konceptu mají USA chovat, ale sama jej příliš nedodržovala. Pro USA tak pokračování v tomto konceptu vlastně znamenalo odstoupení od hodnot a zájmů, které dřívější administrativa považovala za nediskutovatelné.⁶⁸

2.2.3. Návrat do Asie

V roce 2011 Hillary Clintonová během několika projevů a následně pak v časopise *Foreign Policy* vyjádřila nové směřování americké politiky, které se však dle

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Blumenthal, "China in Obama's World."

⁶⁷ "Strategic Reassurance? Yes, Please - People's Daily Online," October 29, 2009,

<http://english.people.com.cn/90001/90776/90883/6797307.html> (poslední přístup 29. 4. 2014).

⁶⁸ Blumenthal, "China in Obama's World."

jejích slov již od začátku Obamovy administrativy orientovalo jasně na Asii.⁶⁹ V proslovu z října 2011 Clintonová hovořila hlavně o ekonomice a již zde zmínila, že se těžiště světové ekonomiky a důležitosti postupně přesouvá na východ. Pro USA je tak v oblasti Pacifiku hlavním úspěchem to, že v této oblasti dokázaly navázat partnerské vztahy s těmito zeměmi.⁷⁰ Clintonová tímto proslovem reagovala na otázky týkající se amerického začlenění do asijsko-pacifického regionu, dále se také snažila ujistit o pozici USA v oblasti. Obama během své návštěvy pacifického regionu pracoval hlavně na tom, aby bylo uzavřeno Trans-pacifické partnerství i s asijskými zeměmi.⁷¹

V listopadu téhož roku pak vyšel článek Hillary Clintonové v magazínu *Foreign Policy*, ve kterém jasně popsala posun americké zahraniční politiky směrem k Asii.⁷² Ačkoliv jsou USA posledních 10 let aktivní a angažovány hlavně v regionu Středního východu a jižní Asie – tj. Iráku a Afghánistánu, je jasné, že budoucnost politiky se bude rozhodovat v Asii. „Asijsko-pacifický region se stal klíčovým hráčem globální politiky.“⁷³ Clintonová zde také mluví o tom, že jde o prostor, který zahrnuje 2 oceány a důležité ekonomické hráče, stejně tak jako největší znečišťovatele životního prostředí. Vysvětluje zde také to, nakolik je pro USA tento region důležitý: „Obnova domácí ekonomiky bude záviset na exportu a na schopnosti amerických firem využít širokou a zvětšující se zákaznickou základnu v Asii.“⁷⁴ Upozorňuje na to, že zapojení USA do regionu není důležité jen pro USA, ale že může být nadále nápomocno i Asii. Clintonová ve svém článku také popsala americkou strategii v Pacifiku:

- Posilování regionálních bilaterálních společenství
- Prohlubování pracovních vztahů s formujícími se sílami, včetně Číny
- Zapojování regionálních multilaterálních institucí

⁶⁹ “Secretary Clinton on America’s Pacific Century at the East-West Center.”

⁷⁰ Hillary Clinton, “Hillary Rodham Clinton Speech about Economic Statecraft” (Council on Foreign Relations, October 14, 2011), <http://www.cfr.org/world/hillary-rodham-clinton-speech-economic-statecraft/p26266>.

⁷¹ Bernard K. Gordon, “The Trans-Pacific Partnership and the Rise of China | Foreign Affairs,” November 7, 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/136647/bernard-k-gordon/the-trans-pacific-partnership-and-the-rise-of-china>.

⁷² Clinton, “America’s Pacific Century.”

Členy TPP jsou však i neasijské země, ale také např. Austrálie a země severní (Kanada), střední (Mexiko) a jižní (Chile, Peru) Ameriky. Ian Fergusson, William Cooper, and Remy Jurenas, *The Trans-Pacific Partnership Negotiations and Issues for Congress*, US Congressional Research Service Reports (Washington, D.C: Congressional Research Service, December 13, 2013), http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42694.pdf?utm_source=The+Trans-Pacific+Partnership+Would+Destroy+our+National+Sovereignty&utm_campaign=Trans-Pacific+Partnership&utm_medium=email.

⁷³ Clinton, “America’s Pacific Century.”

⁷⁴ Ibid.

- Expanze obchodu a investic
- Propracování široké báze vojenských základen
- Podpora demokracie a lidských práv

Dále v textu zmiňuje také tři základní principy Obamovy administrativy ve vztahu k spojeneckým aliancím:

- udržení politického konsenzu v rámci základních cílů aliancí USA s partnery
- ujištění, že americko-asijské aliance jsou flexibilní a adaptativní, aby mohly úspěšně odpovídat na nové výzvy a využít nové příležitosti
- garance obranné schopnosti a dobré komunikace uvnitř amerických aliancí, aby byla zajištěna operativní a materiální schopnost odrazit provokace ze strany státních i nestátních hráčů v regionu⁷⁵

Clintonová ve svém článku mluví také o konkrétním vztahu s ČLR. Stejně tak jako USA pracují jejich starších partnerství, je nutné, aby se vytvořily nové aliance, které by pomohly řešit problémy regionu. Pro USA je Čína jedním z nejnáročnějších bilaterálních vztahů (*challenging relationships*). Podle Clintonové vidí někteří lidé v růstu Číny nebezpečí a v Číně zase naopak vidí v USA sílu, která se snaží zbrzdit růst Číny. Je tak hlavně důležité to, aby státy spolupracovaly a dodržovaly globální odpovědnosti a závazky. Zde tak můžeme vidět odkaz na Bushův přístup k Číně jako k zodpovědnému podílníkovi zahrnutý do americké asijsko-pacifické strategie. V rámci ekonomické spolupráce Clintonová společně s ministrem financí Timothy Geitnerem obnovili takzvaný Strategický a ekonomický dialog (SAED). Clintonová se pozastavila v článku také nad tím, že světové společenství už déle sleduje čínské zbrojení a že se již delší dobu snaží pochopit úmysly Číny. Dle jejího názoru by pak pomohlo, kdyby USA společně s ČLR provedly vojenská cvičení či kdyby obě armády spolupracovaly – to by pak pomohlo zvýšit transparentnost čínského zbrojení. Další výtkou směrem k Číně jsou

⁷⁵ Ibid.

pak nerovné podmínky pro vstup čínských a amerických podnikatelů na trhy těchto zemí. Clintonová argumentuje, že vstup amerických podnikatelů na čínský trh by dále napomohl jak v USA – tím, že by se vytvořila nová pracovní místa – tak v ČLR, kde by američtí podnikatelé byli připraveni investovat až 50 miliard amerických dolarů, které by v Číně mohly pomoci k novým investicím i ke globální soutěživosti na čínském trhu. Otázkou však je, zda Čína o takový typ konkurence na vlastním trhu má zájem, kdy se svůj trh snaží regulovat a zvýhodňovat své firmy. Taková změna čínského trhu by si vyžádala liberalizaci a deregulaci, na což však Čína jen obtížně přistoupí.

Clintonová argumentuje také tím, že by tyto ekonomické reformy podpořily nejen čínskou pětiletku, která se soustřeďuje na podporu domácího růstu, ale stejně by tyto reformy napomohly i k ekonomické rovnováze, předvídatelnosti a širší prosperitě. Clinton zde tak naráží na zvyšující se čínský protekcionismus.

Až úplně naposled pak zmiňuje problematiku lidských práv, které USA nejsou lhostejné, a je nutné, aby ČLR na jejich zlepšení pracovalo, neboť by prospěly stabilitě a růstu a napomohly by také k větší důvěře podnikatelů.

Tento přístup dále během setkání organizace APEC v Honolulu dále podtrhli svými projevy jak Clintonová, tak Obama. Obama vyzdvihl důležitost asijsko-pacifického regionu pro americký ekonomický růst. Důvod pro zaměření administrativy na tento region pak vysvětlil tím, že nelze docílit toho, aby americká ekonomika rostla, pokud nebude asijsko-pacifický region také úspěšný. Region je dle Obamy dále důležitý v tom, že sem USA může exportovat a díky vyššímu exportu pak doma může vytvářet pracovní místa.⁷⁶ Během summitu se Obama vyjádřil také k ČLR. Upozornil na podhodnocení RMB (čínský jüan), což vede k tomu, že export do Číny je drahý, zatímco import z Číny je velmi levný. Tento přístup pak poškozují nejen americký, ale i další světové trhy. Obama také upozornil na to, že během dvou posledních let země profitovaly ze vzájemných dobrých vztahů, ale země by vůči sobě měly zaujmout spíše vztah přátelských soupeřů. Upozornil také na problém ochrany duševního vlastnictví jako jeden z hlavních důvodů, proč se na americké trhy nedostává americké know-how. Kritizoval také chudobu čínského lidu, jako jeden z prvků, na kterém by ČLR měla zapracovat.⁷⁷ Obama se tak jasně odklonil od mírné rétoriky, kterou zahajoval svou administrativu a přístup vůči ČLR.

⁷⁶ “Opening Remarks by President Obama at APEC Session One.”

⁷⁷ “Remarks by President Obama at APEC CEO Business Summit Q&A | The White House” (The White House, November 12, 2011), <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/12/remarks-president-obama-apec-ceo-business-summit-qa> (poslední přístup 16. 4. 2014).

Hillary Clintonová svůj proslov pronesla v East-West Center v Honolulu. Představila zde jako první veřejně ideu, že 21. století je pro USA pacifickým stoletím. Ve vztahu s Čínou se pak soustředila na to, že vztah mezi USA a ČLR je pro USA nejdůležitější vztah s rozvojovou zemí, ačkoliv existují v USA i Číně obavy – na americké straně je Čína viděna jako hrozba, na čínské straně jsou pak americké aktivity viděny jako snaha USA „dostat se“ do Číny. Nejdůležitějším úspěchem podle Clintonové je Strategický a ekonomický dialog, dále pak Strategický bezpečnostní dialog, který řeší hlavně otázky vojenské a kybernetické bezpečnosti. Clintonová dále mluvila o ekonomické otázce a podhodnoceném čínském yuanu, dále o problematice vstupu cizích firem na čínský trh stejně tak jako o lidských právech, kdy vyzdvihla situaci právníka Chen Guanchenga (o jeho případu budu podrobněji mluvit v kapitole 4. 2) Nakonec ale Čínu také uklidnila, když uvedla, že USA stále prosazuje politiku jedné Číny, na druhou stranu však přiznala dobré vztahy s Taiwanem jako se strategickým spojencem.

2.2.4. Možné příčiny změny Obamovy administrativy v přístupu k ČLR

Tento vývoj v teoretických přístupech tak Obamovu administrativu přisunul k tvrdšímu přístupu vůči ČLR a k dalšímu zapojení od asijsko-pacifického regionu, aby zde mohly USA navazovat hlubší vztahy se svými dlouhodobými spojenci a pomocí posilování vojenské asistence v regionu (tj. zajišťování vojenské techniky, vojenská cvičení) mohly USA čelit zvyšující se síle Číny v této oblasti. Tento přístup dosti rozrušil čínskou stranu, protože přesně nevěděla, co přesně má očekávat. Na podrobnější zkoumání čínské reakce na americkou politiku návratu do Asie se zaměřím v kapitole 3.4.

Postupná změna v Obamově přístupu vůči ČLR pak může být vysvětlena čínským jednáním v několika oblastech. Tou první je nespolupráce na řešení globálních problémů, a to hlavně v otázce řešení Iránu a jeho jaderných zbraní. Zde Čína několikrát vetovala uvalení ekonomických sankcí na tuto zemi a často se vyjadřovala kriticky ke snaze Západu řešit íránskou krizi pomocí sankcí.⁷⁸ USA Čínu často kritizovaly i kvůli

⁷⁸ Andrew Jacobs, “China Opposes Iran Sanctions Sought by U. S.,” *The New York Times*, September 25, 2009, sec. International / Asia Pacific, <http://www.nytimes.com/2009/09/25/world/asia/25beijing.html> (poslední přístup 15. 5.

tomu, že ČLR dále obchodovala s Iránem a tím dále podrývala snahy o ekonomické sankcionování Iránu.

Druhou oblastí mezinárodních vztahů, byla otázka Severní Koreje. Již v roce 2010 Bill Gates vypracoval studii, která zkoumala čínský vztah k Pchjongjangu. Gates upozorňoval na to, že ČLR svůj vztah k Pchjongjangu spíše upevnila, což mělo za následek obavy na straně USA, Japonska a Jižní Koreji a vyostření vztahů s těmito zeměmi. Gates upozorňoval také na vlašnou čínskou reakci po potopení jihokorejské námořní lodí Severní Koreou, kdy ČLR vyzývala ke klidnému řešení situace. Upozorňoval také na čínské ekonomické vztahy s KLDR, kdy ČLR do Severní Koreje investuje a naopak Severní Korea vyváží zboží do ČLR.⁷⁹

Neposledním důvodem pro změny v přístupu USA k ČLR lze najít také v teritoriálních rozporech, které Čína dlouhodobě má se svými sousedy. V roce 2010 se pak začala situace dále vyostřovat, kdy nejprve ČLR odmítla výrazněji reagovat na potopení jihokorejské lodi ve Žlutém moři, jak bylo řečeno výše. V roce 2010 se rozhořel také střet s Japonskem, kdy u sporných ostrovů Senkaku/Diaoyu Japonsko zatklu posádku rybářské lodě, jelikož se nacházela v japonských vodách. Tento incident se odehrál během vypjaté situace, kdy se sousedé Číny začali bát jejích agresivních snah o teritoriální revize.⁸⁰ Americká reakce na tuto problematiku byla nejprve jen velmi opatrná, následně ale na setkání organizace ASEAN Hillary Clintonová uvedla, že mírové vyřešení situace v Jihočínském moři je pro americkou politiku národním zájmem. Dále také uvedla, že USA podporují diplomatickou spolupráci, která by vedla k vyřešení situace a zároveň jsou USA striktně proti užití síly či výhrůžek v řešení této záležitosti.⁸¹

Toto jednání ukazuje na to, že si Obamova administrativa začala uvědomovat, že příliš benevolentní přístup k ČLR se nevyplácí, jelikož Čína si americkou snahu a trpělivost v řešení konfliktů vyložila jako jasný důkaz úpadku moci USA a to ji vedlo k tomu, že začala využívat agresivní politiku vůči svým sousedům. Postupná americká

2014); "China Says It Opposes Western Sanctions on Iran," *Reuters*, November 23, 2011, <http://www.reuters.com/article/2011/11/23/us-china-iran-sanctions-idUSTRE7AM0IU20111123> (poslední přístup 15. 5. 2014).

⁷⁹ Bill Gates, "China's North Korea Policy" (United States Institute of Peace, July 2011), <http://www.usip.org/publications/china-s-north-korea-policy> (poslední přístup 15. 5. 2014).

⁸⁰ Dean Cheng, "China-Japan Confrontation at Sea: Senkaku Islands Issue Won't Go Away," The Heritage Foundation, September 24, 2010, <http://www.heritage.org/research/reports/2010/09/china-japan-confrontation-at-sea-senkaku-islands-issue-wont-go-away> (poslední přístup 15. 5. 2014).

⁸¹ Gordon G. Chang, "Hillary Clinton Changes America's China Policy," *Forbes*, July 28, 2010, <http://www.forbes.com/2010/07/28/china-beijing-asia-hillary-clinton-opinions-columnists-gordon-g-chang.html> (poslední přístup 15. 5. 2014).

proměna přístupu k ČLR tak musí být chápána v kontextu těchto záležitostí, které přispěly ke změně zahraničně-politických přístupů.

3. Zahraničně-politické přístupy ČLR

ČLR v rámci svého přístupu k zahraniční politice volí poměrně konstantní strategie. Od konce 20. století lze vidět u čínského vedení zvrát, kdy se mění pohled na význam mezinárodního obchodu a investic. Vedení v této době upustilo od konzervativního izolacionalismu maoistů a připustilo závislost země na světovém trhu. Závislost čínského trhu na technologiích a zahraničních investicích a všeobecná ekonomická provázanost s mezinárodním společenstvím vedl ke změně čínské zahraniční politiky.⁸²

Pro čínskou zahraniční politiku pod vedením Hu Jintaa jsou typické dva hlavní přístupy, a těmi jsou princip mírového rozvoje a princip harmonického světa. Popisu obou těchto konceptů se budu věnovat v následujících podkapitolách. Na začátku pak ještě vysvětlím čínský multilateralismus a jeho odlišnosti od multilateralismu amerického.

Ačkoliv si uvědomuji, že se v listopadu roku 2012 proměnilo politické vedení Číny a k moci se dostala tzv. pátá generace vůdců, pro mou bakalářskou práci je relevantní přístup čtvrté generace čínských vůdců, a proto budu popisovat její zahraničně-politické přístupy.

4.1. *Multilateralismus*

Otázkou, kterou se zabývají teoretikové mezinárodních vztahů na západě, je skutečnost, zda se rostoucí Čína s vyšším zapojením do světového pořádku bude chovat jako země uznávající *status quo* nebo jako revizionistická mocnost. Problém s Čínou je ten, že ta své chování v rámci mezinárodního systému často proměňuje a využívá obou těchto přístupů k dosažení svého prospěchu.⁸³

⁸² Rudolf Fürst, *Čína ve XX. Století: 3. Díl* (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006).

⁸³ Joel Wuthnow, Xin Li, and Lingling Qi, "Diverse Multilateralism: Four Strategies in China's Multilateral Diplomacy," *Journal of Chinese Political Science*, September 2012.

Čínští vědci čínský princip zahraniční politiky nazývají jako multilateralismus (duobian zhuyi, 多边主义). Přístup k multilateralismu Čínu přisunul ještě blíže k západním mocnostem v tom ohledu, jak západní společnost nahlíží na vládní tvorbu zahraniční politiky. Díky tomuto je pak tedy čínský přístup k multilateralismu chápán velmi pozitivně a považován za čínskou „novou diplomacii“.⁸⁴

Problémem je, že čínská strana využívá multilateralismus s „čínskými specifiky“ a otázkou pak je, jak tento multilateralismus chápat a co tento přístup říká o roli Číny v oblasti asijsko-pacifického regionu.⁸⁵ Jak vyzoroval profesor Song Xinning. „Pro Čínany je multilateralismus nástrojem a taktikou, nikoliv mezivládním nebo institucionálním mechanismem. Čína se také bojí, že multilateralismus je nástrojem ostatních států k tomu, aby ji zadržovaly. Od 90. let 20. století využívala Čína multilateralismus k řešení bilaterálních problémů. Pro Čínu jsou tak multilaterální setkání užitečnou platformou pro bilaterální jednání. Z využití multilateralismu jsme stále nesví a preferujeme bilateralismus a multipolaritu.“⁸⁶

Všeobecně se společenskovědní odborníci shodnou na tom, že definice multilateralismu funguje tehdy, kdy je multilateralismus považován za „uplatňování spolupráce národních politik ve skupinách tří a více států skrz *ad hoc* domluvy anebo s pomocí institucí.“⁸⁷ Tento koncept pak zvýrazňuje dvě hlavní linie mezinárodního multilateralismu, a to multilaterální zapojení do institucí a uplatňování politik, které jsou ovlivněny zapojením do těchto institucí.

Čína je tak velmi aktivní v začleňování do struktury mezinárodních institucí a tuto tendenci lze vysledovat od 80. let 20. století, kdy Čína „otevřela dveře“ světu skrz ekonomické reformy. Od té doby se pak ČLR se zvyšující se intenzitou zapojuje do nejrůznějších mezinárodních multilaterálních organizací. Peking přestal považovat zapojení do mezinárodních organizací za hrozbu Číně, kdy se jí tyto organizace budou snažit jen sankcionovat a začal je chápat jako prostředek k prosazení vlastních zájmů. Čínské zapojení do organizací je ale značně selektivní.⁸⁸ Čínské zapojení do mezinárodních organizací je vždy nahlíženo prizmatem toho, jaké jsou čínské zájmy. V rámci mezinárodních organizací je pak čínský přístup považován převážně za asertivní.

⁸⁴ Guoguang Wu and Helen Lansdowne, eds., *China Turns to Multilateralism: Foreign Policy and Regional Security* (Routledge, 2014).

⁸⁵ Shambaugh, *China Goes Global*, 20.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Wu and Lansdowne, *China Turns to Multilateralism*, 5.

⁸⁸ Ibid., 7.

V rámci multilaterálního přístupu k mezinárodním organizacím lze nalézt čtyři základní prvky, které státy obecně využívají: V následujícím popisu jsou tyto čtyři prvky aplikovány na čínské chování v rámci mezinárodních organizací.⁸⁹

1. Pozorování (*Watching*)

V některých případech Čína při zapojení do mezinárodní organizace staví do pozice pozorovatele. Pozoruje, jak instituce funguje, jak využívá své kompetence a jak jsou její zájmy a zodpovědnost spojeny s čínskými.

2. Zapojování (*Engaging*)

Tato teorie naznačuje, že je stát v instituci více aktivní, a pokud je to nutné, tak volí asertivnější roli v rámci vyjednávacího procesu. Tak tedy může země tvořit koalice, uplatňovat právo veta a využívat dalších nejrůznějších taktik. Čínské zapojení v rámci institucí probíhá tehdy, když se Čína domnívá, že získané výhody převažují nevýhody zapojení do organizace.

3. Obejití (*Circumventing*)

Situace, kdy se stát snaží o to, aby prosazoval své zájmy v rámci existující organizace, může vést k tomu, že v rámci systému stát nezískává žádný prospěch. Tehdy přichází na řadu obejití systému, kdy se hráč snaží o to, aby dosáhl svých cílů mimo existující rámec. Pro Čínu je tato strategie dosti obtížná, protože jak ukážou níže popsané přístupy, Čína se k institucím připojila hlavně kvůli tomu, že si uvědomila, že zapojení do institucí je pro ni výhodné. A k tomu je možné, že by toto obejití zavedené struktury mohlo porušit vztahy se zeměmi se *statu quo*.

4. Tvarování (*Shaping*)

Tato strategie spočívá v tom, že nespokojený stát využije svých možností k tomu, že se snaží přeměnit základní pravidla a procedury dané instituce tak, aby dosáhl svých cílů. Čína se ke snaze k pozměnění institucí přiklání jen tehdy, když ohrožují její

⁸⁹ Tento koncept je přejat z článku Joela Wuthnowa, et. *Diverse Multilateralism: Four Strategies in China's Rise* Multilateral diplomacy.

prioritní zájmy, a dále se Čína na přeměně systému účastní jen tehdy, když má pro reformu širokou podporu.⁹⁰

Jak tedy můžeme vidět, čínský přístup k multilateralismu není monolitický, obsahuje velké množství přístupů, které Čína využívá podle toho, jakých výsledků chce dosáhnout.

4.2. Mírový rozvoj

Již v 70. letech 20. století přijala Čína společně s přechodem k reformám a politice „otevřených dveří“ model mírového vzestupu.⁹¹ Tento princip je však také typický pro čtvrtou generaci čínského vedení, tedy pro prezidenta Hu Jintaa. On i premiér Wen Jiabao přijali koncept „mírového vzrůstu“ (peaceful rise, heping jueqi, 和平崛起) za svůj během proslovů v letech 2003-2004. Další čínské dokumenty však většinou tento pojem nezmiňovaly, místo toho používaly pojem „mírový rozvoj“ (peaceful development, heping fazhan, 和平发展).⁹² Tato teorie vznikla nejen proto, aby ujistila okolní svět o čínských záměrech, aby prosazovala vnitřní konsensus, ale aby také byla návodem pro čínskou zahraniční politiku. Čína tento koncept využívá, protože se domnívá, že si ve svém rozvoji může vybrat jinou cestu, než tu, kterou zvolily světové mocnosti v minulosti, tedy cestu, která byla doprovázena válkami a konflikty. A proto se čínský přístup snaží vyvarovat „tragédii většinové mocenské politiky“. Lze tak říci, že Čína je první velká mocnost v moderní historii, která se hlouběji a vážněji zamýšlela nad svým mírovým rozvojem a chce se vyhnout násilnému růstu jiných velkých mocností v minulosti.⁹³

Na konceptu mírového vzrůstu pracoval hlavně Zheng Bijian, který tento pojem představil poprvé v prosinci roku 2002 ve Washingtonu během své prezentace. Následně tento koncept publikoval v roce 2005 v časopise *Foreign Affairs*. Přijetím tohoto konceptu se snažila Čína čelit obavám z jejího růstu spojované s nahlížením Číny jako na čínskou hrozbu pro zbytek světa.⁹⁴

⁹⁰ Wuthnow, Xin Li, and Lingling Qi, “Diverse Multilateralism: Four Strategies in China’s Multilateral Diplomacy.”

⁹¹ Mírový rozvoj (peacefull development) je jen přejmenováním tohoto konceptu, protože čínskému vedení se pojem „mírový vzestup“ zdál příliš imperialistický.

⁹² Např. v září 2011 uveřejněný dokument čínské vlády popisující koncept mírového rozvoje, nikoliv růstu. Stejně tak již v dokumentu z roku 2005 se objevuje sousloví mírový rozvoj

⁹³ Shambaugh, *Tangled Titans*, 405.

⁹⁴ Robert L. Suettinger, “The Rise and Descent of ‘Peaceful Rise’ | Hoover Institution,” *China Leadership Monitor*, no. 12 (October 30, 2004), <http://www.hoover.org/publications/china-leadership-monitor/article/7739>.

Tento koncept shrnul premiér Wei Jiabao v roce 2004 do 5 hlavních bodů:

1. Díky prosazování čínského mírového vzrůstu musíme využívat každé příležitosti k upevňování světového míru a k našemu rozvoji a posílení. Stejně tak musíme ochraňovat světový mír našim rozvojem
2. Růst Číny může být založen pouze na naší vlastní síle a vlastní nezávislosti, na samostatné a tvrdé snaze. Je také založen na širokém čínském trhu, bohatých lidských zdrojích a rezervách kapitálu, stejně jako na inovacích našich systémů jakožto výsledek reformy.
3. Růstu Číny nemůže být docíleno bez zbytku světa. Musíme vždy udržet politiku „otevřených dveří“ a generovat výměnu zboží i ekonomickou výměnu se všemi spřátelenými zeměmi na základě rovnosti a vzájemné prospěšnosti.
4. Růst Číny bude potřebovat dlouhou dobu a pravděpodobně i tvrdou práci několika generací Číňanů.
5. Růst Číny nebude stát v cestě žádné další zemi ani nebude představovat hrozbu pro další zemi ani nebude dosažen na úkor žádného jiného národa. Čína nehledá hegemonii právě teď, ani se nebude snažit být hegemonem, až bude mocnější.⁹⁵

Dle tzv. Bílé knihy čínské vlády z roku 2011 se dá mírový rozvoj popsat takto:

„Čína se má vyvíjet pomocí prosazování světového míru a přispívat k světovému míru svým vlastním rozvojem. Měla by dosáhnout rozvoje svými vlastními silami, prostřednictvím zavádění reforem a inovací. Stejně tak by se měla otevřít světu a učit se od jiných zemí. Měla by hledat vzájemný prospěch a společný rozvoj s dalšími zeměmi tím, že bude udržovat trend ekonomické globalizace. Dále by měla spolupracovat

⁹⁵ Wen Jiabao, “Full Text of Chinese Premier’s Press Conference” (Second Session of the 10th National People’s Congress, March 24, 2004), http://english.people.com.cn/200403/15/eng20040315_137493.shtml.

s dalšími zeměmi tak, aby vybudovala harmonický svět trávajícího míru a společné prosperity.“⁹⁶ (O konceptu harmonického světa budu mluvit níže).

Celý tento přístup je pak založen na takzvaných pěti principech mírového soužití vytvořených Zhou Enlaiem (Čou En-lajem) pro jednání s Indií v roce 1954. V rámci tohoto konceptu se vyzdvihuje hlavně multilateralismus a zapojování Číny do nejrůznějších organizací. (WTO, Šanghajská organizace spolupráce, apod.)

V rámci konceptu pak Čína užívá politických nástrojů, hlavně jde o *soft power*. Poprvé tento nástroj zmínil Hu Jintao ve svém proslovu z roku 2007 a od té doby je Čína velmi citlivá na svůj obraz ve světě a dle Davida Shambaugh se snaží své protějšky okouzlit (*charm offensive*).⁹⁷ Bates Gill ve svém článku zmiňuje názor singapurského ministra zahraničí, který poukázal na zajímavý aspekt *soft power*, kdy říká, že *soft power* může být užito jen tehdy, když ostatní národy obdivují a chtějí napodobovat aspekty civilizace jiného národa.⁹⁸ Lze vidět, že Čína si tento fakt dobře uvědomuje, kdy v Bílé knize z roku 2011 popisuje čínskou civilizaci jako 5000 let starou s kontinuální tradicí⁹⁹, ačkoliv reálně je čínská civilizace (dle západních měřítek) stará „jen“ 3000 let.¹⁰⁰ Jako jeden z nejsilnějších nástrojů této síly je takzvaný Pekingský konsensus, tedy ekonomický mechanismus, který Peking uplatňuje v rozvojových zemích. Stojí v opozici vůči takzvanému Washingtonskému konsensu a je pro africké země atraktivní hlavně díky tomu, že v sobě spojuje autoritářskou politiku s mixem státní a tržní ekonomiky.¹⁰¹ Ačkoliv je toto uplatnění měkké moci na západě kritizováno, například Xin Li s Vernerem Wormem se domnívají, že jde ve skutečnosti o nejúčinnější nástroj čínské politiky měkké síly.¹⁰²

⁹⁶ “China’s Peaceful Development” (The Information Office of the State Council, September 2011), http://english.gov.cn/official/2011-09/06/content_1941354.htm.

⁹⁷ Shambaugh, *China Goes Global*, 21.

⁹⁸ Bates Gill and Yanzhong Huang, “Sources and Limits of Chinese ‘soft Power,’” *Survival* 48, no. 2 (2006): 17–36.

⁹⁹ “China’s Peaceful Development.”

¹⁰⁰ Gill and Huang, “Sources and Limits of Chinese ‘soft Power.’”

¹⁰¹ Shambaugh, *China Goes Global*, 171.

¹⁰² Xin Li and Verner Worm, “Building China’s Soft Power for a Peaceful Rise,” *Journal of Chinese Political Science* 16, no. 1 (March 2011): 69–89.

4.3. Harmonický svět

Tento zahraničně politický přístup Číny představil Hu Jintao během svého proslovu k 60. výročí založení OSN v září roku 2005. „Historie nám dává jasně najevo, že jen díky blízkému spojení mezi sebou navzájem posilujeme možnosti k boji s výzvami během důležitého historického období, kdy příležitosti existují vedle výzev. Všechny země světa mohou vytvořit jasnější budoucnost pro rozvoj lidské společnosti a vytvořit harmonický svět, který by zajistil dlouhodobý mír a společnou prosperitu.“¹⁰³ Hu během svého proslovu také popsal, v čem zahraničně politický přístup spočívá a princip harmonického světa byl popsán v Bílé knize z roku 2011 následovně:

(1) Politicky by se všechny země měly respektovat a provádět konzultace a jednání, aby zajišťovaly demokracii v mezinárodních vztazích. (2) Ekonomicky by spolu země měly spolupracovat, spoléhat na své silné stránky a společně pracovat tak, aby byla podporována ekonomická globalizace ve smyslu vyrovnaného rozvoje, sdílení výhod a dosažení win-win procesu. (3) Kulturně by se země měly od sebe navzájem učit a hledat společné přístupy, zároveň by měly odhlížet od vzájemných rozdílů, respektovat světovou rozmanitost a společně se snažit vylepšit lidskou civilizaci. (4) V oblasti bezpečnosti by si pak země měly důvěřovat, posilovat spolupráci, snažit se vyřešit mezinárodní problémy mírovým vyjednáváním (raději než válkou) a spolupracovat společně na bezpečnosti a udržení míru. (5) V oblasti životního prostředí by si země dle Hu Jintaa měly pomáhat a spolupracovat společně v soustředěné snaze starat se o Zemi, jediný domov lidstva.¹⁰⁴

V prosinci roku 2005 následně pak čínská vláda vydala tzv. Bílou knihu, která popisovala princip mírového rozvoje. Jedním z bodů byl popis důležitosti vzniku harmonického světa (hexie shijie, 和谐世界), kdy vznik tohoto společenství za účelem udržování světového míru a prosazování společných zájmu je pro Čínu vznešeným cílem.¹⁰⁵

¹⁰³ SU Hao, “Harmonious World: The Conceived International Order in Framework of China’s Foreign Affairs,” in *China’s Shift: Global Strategy of the Rising Power* (Tokyo: National Institute for Defense Studies, 2009), 29–55, http://www.nids.go.jp/english/publication/joint_research/series3/pdf/3-4.pdf.

¹⁰⁴ Zou Keyuan, “Building a ‘Harmonious World’: A Mission Impossible?,” *The Copenhagen Journal of Asian Studies* 30, no. 2 (February 21, 2014): 74–99.

¹⁰⁵ “White Paper on Peaceful Development Road Published” (The State Council Information Office, December 22, 2005), <http://www.china.org.cn/english/2005/Dec/152669.htm> (poslední přístup 3. 5. 2014).

Tento koncept navazuje na pojem takzvané harmonické společnosti (hexie shehui, 和谐社会), který Hu Jintao představil v roce 2002.¹⁰⁶ Tento přístup byl přijat hlavně kvůli snaze řešit domácí problémy, jakými jsou například korupce, zničené životní prostředí a chudoba.¹⁰⁷ Hu popsal harmonickou společnost jako „demokratickou, řízenou právem, férovou a spravedlivou, spolehlivou a přátelskou, plnou vitality, stabilní a spořádanou, která udržuje harmonii mezi člověkem a přírodou.“¹⁰⁸ Pojem harmonie je v čínské společnosti úzce spjat s některými filozofickými směry, a to hlavně s konfucianismem, který harmonii neuplatňuje jen na úrovni společnosti, ale také na úrovni vládců.

Tento koncept nahlížení zahraniční politiky je pro ČLR první strategií, kdy se snaží o vytvoření světového řádu v rámci harmonického světa. Dříve se všechny strategie ČLR vyrovnávaly s nějakou vnější hrozbou a výzvami. Od konce studené války se ale Čína snaží o vytvoření mezinárodního ekonomického rámce, o jakousi multilaterální mezinárodní strukturu. Čína si již uvědomuje, že potřebuje svět ke svému rozvoji a na druhé straně i to, že svět potřebuje ji, aby přispívala k udržení mezinárodního řádu. Převratem v zahraniční politice ČLR byl rok 2006, kdy prezident Hu Jintao uznal, že je nutné brát v zahraniční politice v potaz jak domácí, tak zahraniční dění.¹⁰⁹

Zajímavý je také pohled západu na Čínu, kdy se dříve přemýšlelo o tom, jak Čína může naplnit požadavky západu. Dnes už se mluví spíše o tom, co vlastně Čína chce a jak toho dosáhne. Princip harmonického světa se tak stal hlavní strategickou koncepcí, na jejímž základě Čína vnímá světový řád.¹¹⁰

4.4. Čínský přístup k USA a reakce na návrat do Asie

Čínské cíle v jednání při USA se zaměřují na ochranu čínských zájmů a prosazování celkového bilaterálního vztahu, který zůstává extrémně důležitý pro

¹⁰⁶ Kin-Man CHan, “Harmonious Society,” ed. Helmut K. Anheier and Stefan Toepler, *International Encyclopedia of Civil Society* (USA, New York: Springer, 2010), 821.

¹⁰⁷ Swaine, *America’s Challenge*, 33.

¹⁰⁸ Kin-Man CHan, “Harmonious Society,” 821.

¹⁰⁹ Iida, *China’s Shift*.

¹¹⁰ *Ibid.*, 30.

čínskou národní bezpečnost. Čínské cíle ve vztahu k USA tak můžeme definovat následovně:

- (1) Udržování mírového a stabilního bezpečnostního prostředí k zajištění čínského rozvoje a bezpečnosti
- (2) Udržování pozitivního, produktivního a stabilního vztahu s USA
- (3) Obrana a získání amerického respektu pro čínské „hlavní zájmy“ (*core interests*)¹¹¹

Hlavní snaha Pekingu je udržovat s USA udržovat dobré vztahy a pracovat na spolupráci hlavně díky dialogu a vyjednávání. Na druhou stranu se ale Peking snaží omezovat americké snahy o zasahování do vnitřních záležitostí Číny, jakoby to ale udělal jakýkoliv jiný stát. Stejně tak se snaží bojovat proti tomu, aby USA zmařily expanzi čínského vlivu.¹¹²

V čínském náhledu, transformace spojená s přechodem od administrativy Bushe k Obamově administrativě přesvědčila čínské analytiky, že konečně začal úpadek USA a nastává období mulipolárního světa. Následná ekonomická krize pak měla být důkazem toho, že USA jsou jako mocnost již v úpadku.¹¹³

Proto vyhlášení amerického návratu do Asie a tvrdšího přístupu vůči ČLR byl pro Čínu šok. Čínská strana byla americkou rétorikou návratu do Asie zaskočena, protože do té doby slyšeli od Obamy nejvíce provokativní výraz pro zadržování Číny „omezení“ (*hedging*). Hu Jintao po vyhlášení této americké strategie vydal pokyn k tomu, aby se zrychlilo zbrojení a příprava zejména námořních sil¹¹⁴ Xi Jinping, ještě jako vicepremiér, při návštěvě USA však na americkou strategii reagoval čínským přístupem „kontrola a vyrovnaní se s rozdíly“ (*guan kong fenqi*). Xi Jinping také přednesl proslov, kterým chtěl naznačit, že vztah USA a ČLR by měl hledat nový směr, protože momentální situace je pro čínskou stranu ukazatelem, že s USA začíná nová studená válka. Čínská strana se obává, že militarizace asijsko-pacifického regionu vede k destabilizaci oblasti a americký přístup má všechny atributy, které mohou vést k rozuzlení v podobě nové studené války.¹¹⁵ Autor také poukazuje na problém

¹¹¹ Shambaugh, *Tangled Titans*, 91.

¹¹² Ibid., 92.

¹¹³ Shambaugh, *China Goes Global*, 19.

¹¹⁴ Lanxin Xiang, “China and the ‘Pivot,’” *Survival* (00396338) 54, no. 5 (November 10, 2012): 113–28.

¹¹⁵ Ibid.

amerického návratu do Asie, který spočívá hlavně na spolupráci s partnery v regionu. Ti ale nechtějí americkou dominanci v regionu v pravém smyslu, země uznávají americký status jen kvůli potřebě udržet *statu quo* v oblasti.

Čínskou stranu pak vyděsilo prohlášení ministra obrany Leona Panetty, který se nechal slyšet, že USA v žádném případě nesníží své angažmá v oblasti západního Pacifiku.¹¹⁶ Čínští generálové i diplomaté reagovali popsáním vztahů mezi USA a ČLR jako kritických a ocitajících se na křižovatce.¹¹⁷

4. Uplatnění teoretických přístupů v praxi

S nástupem do funkce prezidenta si Obama s sebou nesl závazky, které mu zanechal jeho předchůdce George W. Bush – šlo o dvě války na Blízkém východě, poničený obraz USA ve světě a v neposlední řadě také o obrovskou finanční krizi, která zasáhla celé USA. Vztah k druhému největšímu věřiteli USA, tedy k ČLR, proto byl od začátku Obamovy administrativy determinován ekonomikou vzájemné závislosti těchto dvou velmocí.

ČLR pro USA nebyla důležitá jen díky dluhopisům, ale také díky zahraničnímu obchodu, do kterého jsou obě země zapojeny. V roce 2012 dosáhl objem obchodu zboží a služeb částky blížící se k 536 miliardám dolarů.¹¹⁸ ČLR se pak dlouhodobě profiluje jako jeden z nejdůležitějších obchodních partnerů USA, kdy ČLR byla v roce 2013 druhým nejdůležitějším americkým obchodním partnerem. A tak ačkoliv USA dlouhodobě trápí velké saldo zahraničního obchodu mezi těmito zeměmi ještě dále podpořené čínskou snahou o podhodnocování RMB vůči americkému dolaru, ČLR je pro obchod a potažmo i pro samotnou americkou ekonomiku klíčová.

Obamova administrativa tak na začátku vlastně ani neměla jinou možnost, než být ČLR nakloněna. Obama se obklopil zahraničně-politickým týmem tvořeným odborníky na ČLR a i sám prezident Obama má zkušenosti s jednáním s ČLR.

Americká závislost na ČLR je také způsobena závislostí na čínských investicích a na odkupu amerických dluhopisů.

¹¹⁶ Robert Kaplan, "China's Reaction to the U.S. Pivot to Asia," *Carnegie Endowment for International Peace*, accessed May 3, 2014, <http://carnegieendowment.org/2012/01/20/china-s-reaction-to-u.s.-pivot-to-asia/96qx#pivot> (poslední přístup 3. 5. 2014).

¹¹⁷ You Ji, "US Pivot to Asia and China's Strategic Dilemma and Response," in *NIDS Joint Research Series No. 9* (Tokyo: The National Institute for Defense Studies, 2013), 143–64, http://www.nids.go.jp/english/publication/joint_research/series9/index.html.

¹¹⁸ Wayne Morrison, "China-U.S. Trade Issues,".

4.5. *Diplomatické vztahy obou zemí*

Obamova politika vůči Asii a Číně z jeho předvolebních debat nebyla zcela jasná. Obama se k otázce Číny vyjadřoval většinou okrajově, přičemž se soustředil hlavně na problematiku podhodnoceného yuanu.¹¹⁹

Se svým nástupem do prezidentského úřadu ale poté orientace na Asii a ČLR začala být znatelnější. Obě země považují vzájemné vztahy za nejdůležitější prvek mezinárodních vztahů a podle toho také Obama s Clintonovou k těmto vztahům přistupovali.¹²⁰

Clintonová poprvé představila americkou politiku v Asii během svého projevu v Asia Society v New Yorku v únoru roku 2009. Ve svém projevu Clintonová vykreslila USA jako stát, který nemůže sám řešit problémy světa, ale upozornila také na to, že svět nemůže své problémy řešit bez USA. Nazvala zde také politiku USA jako *smart power*, tj. politiku která s úspěchem kombinuje tzv. tvrdou moc a měkkou moc.¹²¹ S tímto politickým stylem pak chtěla Obamova administrativa přistupovat jak ke stálým partnerům, tak k nově vznikajícím mocnostem. Avizovala zde také svou první zahraniční návštěvu, která měla především ukázat na důležitost tohoto regionu pro USA. „Obamova administrativa je připravena ovlivňovat společnost i mimo ministerské budovy. (...) Jsme připraveni naslouchat.“¹²² Tím Clintonová naznačila hlavně snahu Obamovy administrativy naslouchat svým partnerům, což pomůže ke zlepšení vztahů mezi zeměmi. S ČLR se pak Clintonová chtěla soustředit hlavně na prohloubení vztahů a vyřešení otázky čisté energie.¹²³ „Někteří se domnívají, že rostoucí Čína je, dle definice, protivník. Naopak my věříme, že USA a Čína mohou mít prospěch ze svého růstu a vzájemně se mohou podporovat. (...) I přes naše odlišnosti se budou USA vždy snaživě věnovat práci na pozitivním přístupu k Číně.“¹²⁴

¹¹⁹ Mark Landler, "Obama's Evolution to a Tougher Line on China," The New York Times, September 20, 2012, sec. U.S. / Politics, <http://www.nytimes.com/2012/09/21/us/politics/obamas-evolution-to-a-tougher-line-on-china.html> (poslední přístup 14. 4. 2014).

¹²⁰ Shambaugh, *Tangled Titans*, 18.

¹²¹ Cox and Stokes, *US Foreign Policy*.

¹²² "Remarks by Secretary of State Hillary Rodham Clinton, At the Asia Society," February 13, 2009, http://seoul.usembassy.gov/p_sec_021309b.html (poslední přístup 14. 5. 2014).

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Ibid.

4.5.1. Návštěva Clintonové v ČLR

Během své první cesty po Asii navštívila Clintonová Japonsko, tedy hlavního amerického spojence v Asii, Jižní Koreu, se kterou USA mělo v plánu navázat silnější ekonomické spojení, následně navštívila Indonésii, tedy největší muslimskou zemi světa a jako naposledy navštívila ČLR. Čína si nebyla jistá, co od Clintonové očekávat, protože ačkoliv měli čínští vůdci dobrý vztah s jejím manželem Billem Clintonem, Clintonovou si pamatovali hlavně kvůli silné kritice lidských práv, kterou přednesla v Pekingu v roce 1995 během konference, jíž se účastnila.¹²⁵

Zde pak na tiskové konferenci s čínským ministrem zahraničí Yangem Jiechim společně vyjádřili potřebu spolupráce obou zemí. Tiskové prohlášení obou ministrů zahraničí se tudíž neslo v duchu podpory spolupráce obou zemí. Yang prohlásil: „Čína a USA, jakožto největší rozvojová země s největší a nejvyspělejší zemí světa, mají společné široké zájmy a důležité společné zodpovědnosti v oblasti důležitých otázek, které se týkají hlavně míru a vývoje lidstva. Měli bychom rozvinout širší a hlubší vztahy mezi těmito dvěma zeměmi v nové éře.“¹²⁶ Čínský ministr zahraničí také pochválil USA za to, že stále podporuje politiku jedné Číny a neuznává taiwanskou vládu ani neodporuje zapojení Taiwanu do jakékoliv mezinárodní organizace. Clintonová pak prohlásila: „Je nezbytné, aby měly USA a Čína pozitivní vztah založený na spolupráci.(...) Pro světové společenství, které je závislé na spolupráci Číny a USA, aby spolu spolupracovaly, je důležité, aby se obě země věnovaly bezpečnosti, míru a prosperitě pro všechny.“¹²⁷ Obě země se během návštěvy Clintonové také dohodly na tom, že bude zaveden mechanismus Strategického a ekonomického dialogu. Clintonová byla ale také za svou návštěvu Číny kritizována, protože se zde nechala slyšet, že problematika lidských práv je pro USA až na druhém místě za ekonomickým rozvojem.¹²⁸ Tento přístup k lidským právům byl však zjevně součástí strategie Obamovy administrativy „tolerantnějšího“ přístupu politiky vůči ČLR.

¹²⁵ Bader, *Obama and China's Rise*, 15.

¹²⁶ “Remarks With Chinese Foreign Minister Yang Jiechi” (Department Of State, February 21, 2009), <http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2009a/02/119432.htm> (poslední přístup 15. 5. 2014).

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Richard Spencer, “Hillary Clinton: Chinese Human Rights Secondary to Economic Survival,” *The Telegraph*, February 20, 2009, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/4735087/Hillary-Clinton-Chinese-human-rights-secondary-to-economic-survival.html> (poslední přístup 14. 4. 2014).

4.5.2. Obamova návštěva v ČLR

Ve dnech 15. - 18. 11. 2009 se Obama vydal na svou první oficiální návštěvu ČLR. Bylo to jeho druhé setkání s čínským prezidentem Hu Jintaem, se kterým se poprvé setkal na summitu G-20 v Londýně. Londýnské setkání proběhlo již v dubnu téhož roku a výsledkem setkání bylo vydání společného oficiálního prohlášení. Zde se obě strany dohodly na pokračující spolupráci mezi zeměmi, která bude fungovat také pro 21. století. Hu Jintao zde také pozval Obamu na návštěvu USA, což americký prezident s díky přijal. Obě strany také znovu odsouhlasily vznik Strategického a ekonomického dialogu, ve kterém budou aktivní obě strany.¹²⁹

V listopadu tohoto roku se Obama vydal na cestu do ČLR, během které měl možnost se znovu setkat s Hu Jintaem. Lidskoprávní aktivisté od Obamy očekávali americkou reakci na čínské potlačení protestů v Xinjiangu, což se ale nestalo.¹³⁰

Obama přijel do Číny s cílem vydat společné komuniké s čínskou stranou. Hlavním vyjednávačem za americkou stranu byl zvolen Jeffrey Bader, který následně s čínskými protějšky 10 hodin pracoval na znění dokumentu, který neobvyklým jazykem vyjadřoval společné cíle obou zemí:¹³¹

- (1) V oblasti vzájemných vztahů se obě země se dohodly na pravidelných návštěvách státních představitelů jako prvku, který má napomoci zlepšit vztahy obou zemí. Bylo dohodnuto také pokračování Strategického a ekonomického dialogu, interakce mezi armádami a výměny studentů.
- (2) Obě země se domnívají, že vzájemná strategická důvěra je klíčová pro vztah obou zemí, Čína pak také vyjádřila svou snahu jít cestou mírového rozvoje a vyjádřila, že je zavázána dále pracovat na principu harmonického světa. USA vítají silnou Čínu jako odpovědného partnera, Čína pak vítá USA v asijsko-pacifickém regionu jako stát, který podporuje mírový rozvoj regionu. Dále byla zdůrazněna

¹²⁹ "Statement On Bilateral Meeting With President Hu Of China," The White House, April 1, 2009, http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Statement-On-Bilateral-Meeting-With-President-Hu-Of-China (poslední přístup 26. 4. 2014).

¹³⁰ "Beijing's Nightmare," The Economist, July 7, 2009, <http://www.economist.com/node/13988502> (poslední přístup 14. 4. 2014).

¹³¹ Bader, *Obama and China's Rise*, 56.

myšlenka jedné Číny, kdy USA respektují předtím vydaná komuniké.

- (3) Obě země se zavázaly k tomu, že budou společně spolupracovat tak, aby dosáhly udržitelného a vyváženého ekonomického růstu. Čína se dále zavázala k tomu, že bude nadále implementovat různé politiky, aby napomohla růstu příjmů domácností, rozšířila domácí poptávku a reformovala svůj sociální systém. USA se pak zavázaly k tomu, že budou snažit zvýšit domácí úspory, aby zajistily udržitelný bezinflační růst.
- (4) USA a ČLR se dohodly na tom, že budou společně řešit regionální a světové výzvy. Obě země sdílí široké zájmy v oblasti asijsko-pacifického regionu, a proto podpora vývoje a rozvoje regionu je prospěšná pro všechny strany. Obě strany se také dohodly na tom, že je nutné pokračovat v šestistranných rozhovorech se Severní Koreou, dohodnut byl i společný postoj vůči Iránu.
- (5) Země se shodly na tom, že změny klimatu jsou jedním z nejdůležitějších výzev této doby. Obě země se shodly také na tom, že je nutné řešit změny klimatu i u rozvojových zemí s ohledem na jejich ekonomický a sociální vývoj.¹³²

Z Obamovy návštěvy i samotného společného prohlášení jde vidět, že prezidentů společně příliš neřešili palčivá témata. Na tiskové konferenci prezident Hu Jintao zakázal pokládání jakýchkoliv otázek a podobně vypadala i Obamova cesta po ČLR. Obamovi byl rovněž umožněn jen velmi omezený kontakt s čínskou veřejností.¹³³ Čínská diplomacie dokázala umně odklonit hlavní problémy, které USA chtěla s ČLR řešit. ČLR dokázala přesunout diskuzi o nebezpečí podhodnocení čínské měny k nebezpečí protekcionismus na americké straně.¹³⁴ V samotném prohlášení tak

¹³² "U. S. -China Joint Statement." The White House, November 17, 2009. Dostupné na

<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-china-joint-statement>. (poslední přístup 26. 4. 2014)

¹³³ Kerry Brown, *Hu Jintao : China's Silent Ruler* (SGP: World Scientific Publishing Co., 2012), 113, <http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10563558>.

¹³⁴ Helene Cooper, "China Holds Firm on Major Issues in Obama's Visit," The New York Times, November 18, 2009, sec. International / Asia Pacific, <http://www.nytimes.com/2009/11/18/world/asia/18prexy.html> (poslední přístup 27. 4. 2014).

můžeme vidět jen náznaky řešení otázky Iránu a jeho jaderných zbraní, otázka lidských práv se zde řeší také jen velmi povrchně a v prohlášení chybí jakýkoliv zmínka o tom, že Čína bude pracovat na tom, aby zhodnotila svou měnu vůči americkému dolaru. Byla patrná neochota ČLR spolupracovat s USA na řešení íránské krize, jednání také nepřineslo posun směrem k vytvoření flexibilnějších mechanismů pro řešení podhodnocení RMB a schůzka také nenapomohla ani řešení konfliktu mezi oběma Korejemi. Sám Bader čekal kritiku hlavně v oblasti lidských práv, ale nejvíce byl překvapen kritikou ze strany Indie, které se nelíbilo hlavně prohlášení, že obě země podporují zlepšení vztahů mezi Indií a Pákistánem.¹³⁵

Pro Obamu tak postoj Číny byl v podstatě šokem, neboť on se během svého pobytu v ČLR choval velmi skromně.¹³⁶ Obama si také díky tomuto přístupu ČLR začal uvědomovat, že růst Číny a příliš měkká americká politika vůči ČLR může vést k ohrožení USA.¹³⁷

4.5.3. Návštěva Hu Jintaa v USA

Návštěva čínského prezidenta v USA byla naplánovaná na jaro roku 2010, avšak byla posunuta čínskou stranou. Obama se totiž během roku 2010 setkal s Dalajlámou a potvrdil dosud největší prodej zbraní Taiwanu (v hodně 16 miliard amerických dolarů).¹³⁸ Během roku 2010 tak již můžeme vidět zhoršování vztahů mezi USA a ČLR a odklon Obamovy administrativy od příliš benevolentního přístupu k Číně.

Hu Jintao pak USA navštívil v lednu roku 2011 společně s premiérem Wei Jiabao a šlo již o osmé setkání prezidentů obou zemí.¹³⁹ Ještě před prezidentovým příjezdem USA přitvrdily svoji rétoriku vůči ČLR. Clintonová pronesla kritickou řeč

¹³⁵ Bader, *Obama and China's Rise*, 56.

¹³⁶ Robert P. Watson, Jack Covarrubias, and Tom Lansford, eds., *SUNY Series on the Presidency: Contemporary Issues: Obama Presidency: A Preliminary Assessment* (Albany, NY, USA: State University of New York Press, 2012), 267, <http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10570808>.

¹³⁷ *Ibid.*, 268.

¹³⁸ Brown, *Hu Jintao*, 117.

¹³⁹ "Press Conference with President Obama and President Hu of the People's Republic of China" (The White House, January 19, 2011), <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/01/19/press-conference-president-obama-and-president-hu-peoples-republic-china> (poslední přístup 1. 5. 2014).

týkající se uvěznění nositele Nobelovy ceny Liu Xiaobo a týkající se širší problematiky lidských práv, která se pak měla stát i předmětem diskuzí mezi prezidenty.¹⁴⁰

Na rozdíl od návštěvy Hu Jintaa v USA v roce 2006 byl prezident pozván na velkolepou večeři, což naznačovalo změnu přístupu USA k ČLR a ukazovalo to na to, že USA považuje Čínu za rovnocenného partnera. Šlo také vůbec o první státní návštěvu, která byla zakončena večeří v Bílém domě.¹⁴¹ Zajímavostí byl také krok americké diplomacie, kdy na oficiální večeři pozvala také Jackieho Chana, jakožto nejslavnějšího Číňana a herce oblíbeného jak v USA, tak v ČLR, aby svou přítomností přispěl k lepšímu obrazu americko-čínského setkání.¹⁴²

Tisková konference o tomto setkání probíhala v jiném duchu než ta v Pekingu. Hlavní rozdíl byl v tom, že se na konferenci mohly pokládat otázky. Obamův proslov ukazoval na změnu rétoriky a postoje USA k Číně. Ačkoliv si pochvaloval vztahy s ČLR a upozorňoval na dobrou spolupráci zemí zejména v oblasti řešení globálních krizí (sankce vůči Iránu, řešení otázky Severní Koreje) v jeho proslovu můžeme najít i ukázkou nového vztahu k ČLR ze strany USA:

„Když se díváme na budoucnost, tak věřím, že to, co je zapotřebí, je duch spolupráce stejně tak jako přátelská soupeřivost. V oblastech, které jsem zmínil, budeme spolupracovat – vytváření partnerství a rozvoje, kterého ani jedna země nemůže dosáhnout sama. V jiných oblastech budeme soupeřit – zdravá soupeřivost, která přiměje obě země k inovacím a k větší soupeřivosti. To je druh vztahu, který vidím pro USA a Čínu ve 21. století a je to ten druh vztahu, ke kterému jsme se dnes přiblížili.“

Obama ve svém proslovu také zmínil problematiku podhodnocení RMB a to, že by ČLR měla ve zhodnocování své měny pokračovat. Dále ve svém proslovu zmínil problematiku lidských práv, kdy potvrdil, že USA má zájem na tom, aby se v Číně dodržovala základní lidská práva daná čínskou ústavou. Zmínil, že USA sice uznává Tibet jako součást Číny, ale že nadále podporuje dialog mezi čínskou vládou a tibetskou exilovou reprezentací, aby se vyřešily jejich problémy a náboženská svoboda.

Jak můžeme vidět, v americké rétorice a přístupu vůči Číně nastala změna od prvního setkání prezidentů na čínské půdě. Zvýšila se kritika nedodržování lidských

¹⁴⁰ “China-U.S. Relations ‘Critical’ Ahead Of Hu Jintao’s Washington Visit,” Huffington Post, January 15, 2011, http://www.huffingtonpost.com/2011/01/15/hu-jintao-washington-visit_n_809328.html (poslední přístup 1. 5. 2014).

¹⁴¹ Austin Ramzy, “Will Obama and Hu Jintao Find Middle Ground?,” *Time*, January 18, 2011,

<http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2042941,00.html> (poslední přístup 1. 5. 2014).

¹⁴² Bader, *Obama and China’s Rise*, 125.

práv jak před, tak během návštěvy Hu Jintaa v ČLR. V obecném náhledu pak můžeme vidět postupný odklon od přílišně benevolentního pohledu na ČLR, který souvisí také s aktivitou Číny v asijsko-pacifickém regionu, kdy se sousední země cítily ohrožovány čínskými územními nároky. Změna rétoriky a nepodřizování se čínských zájmům tak může být jasným důkazem pro Obamův odklon od mírného přístupu k Číně. Diplomatické vztahy zemí rovněž poukazují na to, že si USA dobře uvědomují důležitost Číny pro jejich vnitřní i zahraniční záležitosti. Návštěva Obamy v Číně a čínská neochota ke spolupráci a zvláštní přístup k Obamovi potvrzovaly teorii toho, že se Čína domnívá, že jsou USA v úpadku.

4.6. Lidská práva

Problematika lidských práv je dlouhodobým problémem v americko-čínských vztazích. V roce 1990 byl založen Lidsko-právní dialog mezi USA a ČLR. Tato jednání bývají nepravidelná a bývají často čínskou stranou odkládána kvůli aktivitám na americké straně (prodej zbraní Taiwanu, návštěva Dalajlámy, apod.).¹⁴³

Obamova administrativa od začátku svého funkčního období v otázce lidských práv vystupovala s o dost méně konfrontační rétorikou než administrativa George Bushe. Také důraz na problematiku lidských práv byl o dost nižší, během prvních dvou let Obamova administrativa neopovažovala problematiku lidských práv za jednu z důležitých agend v politice vůči ČLR, ale ani vůči jiným zemím. Obama toto téma upozadil a až posléze se k otázce lidských práv vrátil. Obamovou snahou bylo pokračovat v dialozích mezi USA a Čínou, jít příkladem a vytvářet partnerství v oblastech ekonomické spolupráce, zdraví, vědy a výměny studentů, nikoliv však lidská práva.¹⁴⁴

Rétoriku týkající se lidských práv započala Hillary Clintonová, když těsně před svou návštěvou Číny prohlásila, že pro USA jsou v oblasti spolupráce s ČLR lidská práva až na druhém místě.¹⁴⁵ Během své návštěvy Číny Clintonová sice uznala, že lidská práva jsou v Číně porušována, ale její přátelská rada pro Čínu v podstatě zněla, že je nutné, aby na lidských právech zapracovala ne však proto, že je nutné dojít ke konsenzu ideologií, ale spíše proto, že porušování lidských práv vede k poškozování obrazu ČLR v očích investorů. Za tento příliš měkký přístup k problematice lidských

¹⁴³ Shambaugh, *Tangled Titans*, 181.

¹⁴⁴ Swaine, *America's Challenge*, 287.

¹⁴⁵ Spencer, "Hillary Clinton."

práv pak byla Clintonová kritizována. Clintonová se i během své první návštěvy v ČLR otázce lidských práv vyhýbala, což kvitovala čínská strana.¹⁴⁶

Problematice lidských práv nenapomohl ani prezident Obama, který se měl v říjnu roku 2009 setkat s Dalajlámou, ještě před svým odjezdem na návštěvu ČLR. Již v dubnu téhož roku však čínská strana vydala prohlášení, že silně nesouhlasí s tím, aby Dalajlama navštívil USA a setkal se s prezidentem Obamou.¹⁴⁷ A tak Obama, ačkoliv schůzka s Dalajlamou byla již naplánována, toto setkání zrušil. Tímto postojem se otočil zády ke svým předvolebním slibům, kdy v roce 2008 nutil Bushe k tomu, aby bojkotoval Olympijské hry v Pekingu.¹⁴⁸ *Washington Post* pak přišel s názorem, že Obama setkání s Dalajlamou nezrušil, ale jen posunul na období poté, co poprvé navštíví ČLR.¹⁴⁹

Během své návštěvy v Číně pak Obama žádným, způsobem nekomentoval situaci v Xinjiangu a čínský postup v rámci potlačování konfliktů v této autonomní provincii.¹⁵⁰ Také společné komuniké vydané společně s prezidentem Hu Jintaem zmíněné v kapitole 4.1, bylo, co se týče rétoriky, dosti krotkým prohlášením, které zdůraznilo pouze to, že ČLR a USA mají na lidská práva odlišný názor.¹⁵¹

Díky těmto postojům Obamy i Clintonové tak můžeme vidět, že politika vůči ČLR byla v prvním roce administrativy dosti smířlivá, hlavně v oblasti lidských práv, kde oba dva aktéři ČLR velmi ustoupili. Clintonová tím, že prezentovala názor, že jsou lidská práva až druhotná za ekonomickou prosperitou, Obama pak tím že zrušil své setkání s Dalajlámou, potěšil Čínu, ale nikoliv lidsko-právní aktivisty.

Již v roce 2010 pak můžeme vidět změny v přístupu k lidským právům, kdy se Obama setkal s Dalajlámou i přes varování čínské strany, že toto setkání může narušit

¹⁴⁶ Richard Spencer, "Chinese Delighted after Hillary Clinton Avoids Human Rights Criticism," *The Telegraph*, February 23, 2009, sec. Worldnews, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/4787144/Chinese-delighted-after-Hillary-Clinton-avoids-human-rights-criticism.html> (poslední přístup 14. 4. 2014).

¹⁴⁷ Ben Blanchard, "China urges U.S. not to play host to Dalai Lama", Reuters, April 23, 2009, <http://www.reuters.com/article/2009/04/23/us-china-usa-tibet-idUSTRE53M1WQ20090423> (poslední přístup 26. 4. 2014).

¹⁴⁸ Alex Spillius, "Barack Obama Cancels Meeting with Dalai Lama 'to Keep China Happy,'" *The Telegraph*, October 5, 2009, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/6262938/Barack-Obama-cancels-meeting-with-Dalai-Lama-to-keep-China-happy.html> (poslední přístup 26. 4. 2014).

¹⁴⁹ John Pomfret, "Obama's Meeting With the Dalai Lama Is Delayed," *The Washington Post*, October 5, 2009, sec. World, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/10/04/AR2009100403262.html> (poslední přístup 26. 4. 2014).

¹⁵⁰ "Beijing's Nightmare."

¹⁵¹ "U.S.-China Joint Statement", The White House.

dobré vztahy USA a ČLR.¹⁵² Obamovo setkání s Dalajlámou a tím zasahování do čínských vnitřních hlavních zájmů pak bylo jedním z důvodů, proč Hu Jintao odložil svou návštěvu ČLR.¹⁵³ Obama byl také jedním z prvních státníků, který otevřeně volal po tom, aby byl propuštěn čínský prodemokratický aktivista a nositel Nobelovy ceny za mír Liu Xiaobo.¹⁵⁴ Ještě před návštěvou Hu Jintaa v USA pak Clintonová přednesla projev, ve kterém kritizuje domácí vězení, do kterého byl Liu Xiaobo umístěn, stejně jako obecnou problematiku lidských práv.¹⁵⁵

Návštěva prezidenta Hu Jintaa v USA v roce 2011 pak byla spojena s vydáním dalšího společného prohlášení, které obsahovalo větší důraz na problematiku lidských práv, ačkoliv Čína trvala na tom, že odmítá, aby USA jakkoliv zasahovaly do jejích vnitřních záležitostí.¹⁵⁶ Výraznější rozepří v oblasti lidských práv pak byla kritika čínské vlády jak Joe Bidenem, tak Hillary Clintonovou v květnu roku 2011, kdy ČLR začala preventivně zavírat do vězení čínské právníky, bloggery, novináře a umělce v obavě z toho, že by se arabské jaro mohlo přenést i na čínskou půdu.¹⁵⁷ Americká kritika lidských práv začala být výraznější tehdy, když byl zadržen Ai Weiwei, tedy prominentní a známý disident. Během svého proslovu o americkém návratu do Asie v Honolulu Clintonová také zmínila problematiku lidských práv jako jeden z hlavních bodů, na kterých by měla čínská strana pracovat. Zmínila problematickou situaci, kdy jsou nejen porušována lidská práva, ale také zavírání novináři či právníci a již v tomto proslovu zmiňovala problematický případ právníka Cheng Guanchenga.¹⁵⁸

Problematická diplomatická situace z roku 2012 pak byla spojena právě s případem tohoto slepého aktivisty, který utekl z domácího vězení, do kterého byl vsazen poté, co kritizoval čínskou politiku přísnou politikou týkající nucených potratů. Cheng se poté, co unikl z domácího vězení, dostal na americkou ambasádu, kde požadoval americkou diplomatickou ochranu.¹⁵⁹ Během složitých diplomatických jednání, do kterých se zapojila i samotná Clintonová během své další návštěvy Pekingu

¹⁵² "China Warns Barack Obama Not to Meet Dalai Lama," *The Guardian*, February 2, 2010, sec. World news, <http://www.theguardian.com/world/2010/feb/02/china-warns-barack-obama-dalai-lama> (poslední přístup 4. 5. 2014).

¹⁵³ Brown, *Hu Jintao*, 117.

¹⁵⁴ Swaine, *America's Challenge*, 287.

¹⁵⁵ "China-U.S. Relations 'Critical' Ahead Of Hu Jintao's Washington Visit."

¹⁵⁶ "U. S.- China Joint Statement" (The White House, November 17, 2009), <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-china-joint-statement> (poslední přístup 26. 4. 2014).

¹⁵⁷ "US Criticises China on Human Rights," *BBC*, May 9, 2011, sec. Business, <http://www.bbc.co.uk/news/business-13342099> (poslední přístup 1. 5. 2014).

¹⁵⁸ "Secretary Clinton on America's Pacific Century at the East-West Center."

¹⁵⁹ Keith B. Richburg and Steven Mufson, "Chen Guangcheng, Blind Chinese Lawyer-Activist, Escapes House Arrest," *The Washington Post*, September 18, 2012, sec. World, http://www.washingtonpost.com/world/blind-chinese-lawyer-activist-escapes-house-arrest/2012/04/27/gIQAdzTAIT_story.html (poslední přístup 4. 5. 2014).

během září roku 2012¹⁶⁰, se Cheng následně dostal do USA, kde mu bylo nabídnuto i místo hostujícího profesora na univerzitě.¹⁶¹ Během roku 2012 došlo také na návštěvu USA čínským viceprezidentem Xi Jinpingem. Setkal se jak s Obamou, tak s Obamovým viceprezidentem Joe Bidenem. Biden na tiskové konferenci dále vyzýval Čínu k dalšímu pokroku v oblasti lidských práv a upozorňoval, že jde o oblast, na kterou se Čína musí dále soustředit a vyjádřil podporu USA dodržování postupného vývoje během první Obamovy základních lidských práv daných čínskou ústavou.¹⁶²

Jak tedy můžeme vidět z administrativy, přístup vůči politice lidských práv se dosti proměnil. Z velmi benevolentního přístupu prvního roku administrativy můžeme vidět postupně ostřejší rétoriku, která Čínu a lidská práva začala kritizovat a tento proces se promítl také ve společných oficiálních prohlášeních vydaných Obamou a Hu Jintem v letech 2009 a 2011. V prohlášeních můžeme vidět zvyšování důležitosti problematiky lidských práv v Obamově administrativě a s tím spojený tvrdší přístup vůči Číně a její politice lidských práv.

¹⁶⁰ Hannah Beech, "Hillary Clinton Visits Beijing, But China's Likely Next Leader Is a No-Show," *Time*, September 5, 2012, <http://world.time.com/2012/09/05/hillary-clinton-visits-beijing-but-chinas-likely-next-leader-is-a-no-show/> (poslední přístup 14. 5. 2014).

¹⁶¹ Isaac Stone Fish, "Lost in America," *Foreign Policy*, January 10, 2014, http://www.foreignpolicy.com/articles/2014/01/10/lost_in_america_chen_guangcheng (poslední přístup 4. 5. 2014).

¹⁶² "Remarks by Vice President Biden and Chinese Vice President Xi at the State Department Luncheon," The White House, February 12, 2012, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/02/14/remarks-vice-president-biden-and-chinese-vice-president-xi-state-departm> (poslední přístup 4. 5. 2014).

Závěr

Náhled na Obamovu administrativu a její přístup k Číně, společně s proměnou rétoriky administrativy v oblasti lidských práv a obecné diplomacie potvrzuje tezi, že se zahraniční přístup Obamovy administrativy k ČLR během let 2009-2012 proměnil z velmi benevolentního k tvrdšímu. Rovněž práce potvrzuje domněnku, že změna amerického přístupu vůči ČLR byla založena hlavně na čínské neochotě spolupracovat na řešení problémů s Iránem a Severní Koreou, stejně tak jako na čínských snahách o teritoriální revizi v asijsko-pacifickém regionu, kdy Obamova administrativa na tuto čínské jednání reagovala jak ztvrzením své rétoriky, tak také akcí.

Jak naznačuje samotný vývoj zahraničně politických teorií uplatňovaných vůči Číně, USA se snažily svůj přístup s tím, jak získávaly větší zkušenosti s Čínou, proměňovat. Princip strategického ujištění byl teorií, která se zamlouvala zejména čínské straně, která v tomto konceptu viděla možnost pro vlastní ujištění o amerických záměrech, které pro ni byly se změnou administrativy nečitelné. Problém byl v tom, že čínská strana tento koncept výrazně využívala ke svému prospěchu, kdy USA instruovala k tomu, aby nezasahovaly do čínských vnitřních záležitostí.

Přístup k ČLR jako k zodpovědnému podílníkovi pak navazuje na administrativu George W. Bushe, kdy nahlíží na Čínu jako zodpovědnou mocnost, která by měla převzít zodpovědnost i v rámci mezinárodního pořádku. Ačkoliv se Čína vymlouvá na to, že je rozvojovou zemí, která v mezinárodním systému nemůže hrát velkou roli, americká zahraniční politika s její pomocí v rámci mezinárodního systému počítá. Obama během své první návštěvy USA byl do jisté míry znepokojen chováním Číny, kdy nedošlo k žádnému dalšímu vývoji v oblasti globálních problémů, které se USA snaží řešit, ale k řešení těchto problémů potřebují právě ČLR. Po této návštěvě tak bylo jisté, že je nutné k Číně přistupovat i na základě dalšího teoretického přístupu.

Vymezení amerického návratu do Asie a spolu s tímto přístupem i nazvání 21. století pro USA stoletím pacifickým, znamenalo pro Čínu do značné míry šok a nepochopení amerických záměrů. Ačkoliv Čína prosazuje teorii mírového rozvoje, reakcí na vyhlášení amerického návratu do Asie, bylo započetí zbrojení a příprava na rozmístění čínských vojenských sil v asijsko-pacifickém regionu. Čínští akademici a odborníci byli totiž přesvědčeni o tom, že začal úpadek Spojených států, a proto Čínu tento americký krok dosti překvapil. Americký návrat do Asie ale ve velké míře byl

především reakcí na čínské jednání v mezinárodním systému, kdy Čína chtěla využít oslabenosti USA hlavně k teritoriálním revizím v regionu. S vyhlášením návratu do Asie se také do jisté míry změnila rétorika administrativy, kdy zaujala vůči ČLR nový postoj. Obamova administrativa během prvních dvou let pochopila, že příliš benevolentní přístup k ČLR není pro ni ani pro mezinárodní společenství výhodné a začala posilovat svou přítomnost v asijsko-pacifickém regionu, kdy se snažila vyvažovat čínský vliv v oblasti a ujišťovat spojence o americké podpoře.

V oblasti diplomatických vztahů obou zemí můžeme rozdíly v americkém přístupu vůči ČLR dobře pozorovat na prohlášeních, která byla vydána po setkáních vysokých státních představitelů. Clintonová během své první návštěvy Číny byla velmi pozitivní, zcela vynechala problematiku lidských práv a vysvětlovala nutnost spolupráce obou mocností. Obama vydal s Hu Jintaem společné prohlášení na tiskové konferenci, na které nebylo dovoleno pokládat žádné otázky. Toto první prohlášení hovořilo o dobrých vztazích obou zemí, ale jen málo hovořilo o pro USA důležitých zahraničních tématech – jako například o problémech se Severní Koreou, o jaderném zbrojení Iránu a v neposlední řadě také o problematice lidských práv. V prohlášení bylo zmíněno jen to, že země mají na lidská práva odlišné názory. Návštěva Hu Jintaa v USA pak probíhala v jiném duchu, kdy si Obama vůči Číně dovolil kritiku včetně vyjasnění toho, že USA jednoznačně stojí za tím, aby byla dodržována lidská práva tak, jak jsou definována v čínské ústavě.

Demonstrovat posun amerického přístupu vůči ČLR na jednom aspektu vzájemných vztahů pak jde nejlépe právě u problematiky lidských práv. Obamova administrativa byla již od svého počátku kritizována za to, že nedostatečně upozorňovala na porušování lidských práv v Číně. Hillary Clintonová započala toto téma proslovem před odjezdem na svou první návštěvu asijského regionu. Nechala se slyšet, že pro USA jsou lidská práva až na druhém místě za ekonomickým rozvojem vztahů mezi velmocemi. Obamova administrativa se od svého začátku snažila rozšiřovat spolupráci v oblastech, ve kterých bylo možné nalézt společnou shodu, a problematika lidských práv do této oblasti rozhodně nepatřila. Obama byl rovněž kritizován za to, když se během roku 2009 nesetkal na čínské naléhání s Dalajlámou ani nijak nekritizoval čínský postup při potlačování bouří v Xinjiangu. V dalších letech se ale situace začala pomalu proměňovat, kdy se Obama i přes hrozby Číny setkal s Dalajlámou a Clintonová začala s kritikou lidských práv v roce 2010, kdy kritizovala uvěznění nositele Nobelovy ceny míru, Liu Xiaoba. Z čínské strany se pak ozývaly

názory, že se USA snaží zasahovat do vnitřních záležitostí Číny. Problematika lidských práv vyvrcholila v roce 2012, kdy se na americké velvyslanectví v Pekingu schoval čínský disident Cheng Guangcheng, hlasitý kritik čínského režimu. Tato aféra způsobila diplomatickou přestřelku mezi zeměmi a do jisté míry ztrapnění Pekingu před druhou návštěvou Clintonové v ČLR v roce 2012.

Americko-čínské vztahy jako takové jsou velmi komplexním fenoménem, který ovlivňuje velké množství faktorů, a proto je jejich zkoumání velmi obtížné. Jak však jde vyzorovat, na americké straně funguje větší variabilita přístupů, které jsou USA ochotny revidovat tak, aby odpovídaly momentální situaci jak na mezinárodním poli, tak Obama v praxi zjistil, že jeho přílišně benevolentní přístup k ČLR se mu nevyplatil a nad to vzbudil obavy jak ve Spojených státech, kde bývá růst Číny stále vnímán jako hrozba USA, tak u spojenců v asijsko-pacifickém regionu. Obamova změna politiky i rétoriky vůči ČLR je tak odpovědí nejen na čínské kroky, ale také na tlaky americké veřejnosti stejně tak jako na volání spojenců v regionu po americké pomoci proti Číně.

Obamova politika vůči ČLR stále plní teorii amerického návratu do Asie, ale již se znovu ozývají hlasy, které tuto politiku zpochybňují. V roce 2014 podnikla americká první dáma, Michelle Obamová společně se svými dcerami návštěvu Číny, kde se setkala s prezidentem Xi Jinpingem.¹⁶³ V dubnu stejného roku se pak na návštěvu do Asie vypravil i sám Barack Obama, kdy navštívil americké spojence v oblasti, ale vyhnul se návštěvě Číny.¹⁶⁴ Obě tyto návštěvy tak lze chápat jako pokračování amerického návratu do Asie a lze je analyzovat jako využití principu *smart power*, kdy návštěva Obamové v Číně může být vyložena jako jasný prvek *soft power*, zatímco Obamova návštěva spojenců v Asii pak měla za cíl jasně ČLR ukázat americký vliv v oblasti a může být proto považována za jeden z nástrojů *hard power*. Tento koncept je tak administrativou Baracka Obamy zjevně dále využíván, ale s dalším vývojem v americko-čínských vztazích tak může zřejmě dojít k další změně přístupu vůči Číně, tak, jak se to dělo v americké zahraniční politice doposud.

¹⁶³ Krissah Thompson, "East Wing Debrief: First Lady's Gentle Approach Allows Her to Raise Issues in China," *The Washington Post*, March 27, 2014, sec. Politics, http://www.washingtonpost.com/politics/an-analysis-of-michelle-obamas-trip-to-china/2014/03/27/c98577be-a864-48fc-8ec2-6fef1a45cf12_story.html (poslední přístup 15. 5. 2014).

¹⁶⁴ Matt Spetalnick and Mark Felsenthal, "Obama Reassures Allies, but Doubts over 'Pivot' to Asia Persist," *Reuters*, April 29, 2014, <http://www.reuters.com/article/2014/04/29/us-obama-asia-idUSBREA3S03920140429> (poslední přístup 15. 5. 2014).

Summary

The U.S. - China relations are a very important issue of international system. Both countries admit that they are each other's biggest economic partners and the USA has found out that they need People Republic of China (PRC) as a counterpart for solving global problems. The USA has introduced a number of concepts regarding dealing with China but every administration chooses its approach towards PRC.

The aim of this thesis is to prove that Obama's administration changed its policy towards PRC from a very benevolent to a tougher line and that this change in approach towards PRC was caused mainly by Chinese unwillingness to cooperate with the USA in solving global issues (non-proliferation of atomic weapons in North Korea and Iran) and by Chinese efforts to revise territorial order in the Asia-Pacific region.

In the first part of this paper are described and analyzed concepts used by both the USA and the PRC. In the American point of view is described concept of "responsible stakeholder", "strategic reassurance" and "pivot to Asia" together with Obama's multilateralism. The next chapter focuses on description and analysis of Chinese concepts of "peaceful development" and "harmonious world" together with Chinese usage of multilateralism. In the second part of the paper are analysed two aspects of relations between these two countries. At first the sphere of diplomatic relations, where are analysed remarks and speeches delivered by high state representatives of both sides and which show tendency of Obama's administration in changing approach towards PRC. The second aspect is the issue of human rights, where are analysed American approaches towards this issue.

The result of this thesis is a proved assumption that Obama's administration has changed its approach towards the PRC during its first term. In first years there was a very benevolent approach towards the PRC as the USA needed Chinese help in solving its own domestic problems as well as in solving global problems. The problem was that Chinese government understood the change in American leadership and Obama's approaches in foreign policy as a clear prove of U.S. decline. China was not helpful in solving global issues and it also provoked tensions in the Asia-Pacific region. The answer to this Chinese behaviour can be found in the change of theoretical approaches to the PRC. The change in relation between these countries can be found also in field of diplomatic relations, where a very open and non-critical rhetoric has been replaced by

more confident statements and criticism towards the PRC. The same change can be found in the issue of human rights, which was at first suppressed in the relations with the PRC and the USA were not critical on this issue. During later years of Obama's administration this approach has changed and China found itself under a heavy criticism from American side.

Použitá literatura

Primární zdroje:

- Bader, Jeffrey A. *Obama and China's Rise: An Insider's Account of America's Asia Strategy*. 1 edition. Washington, D. C: Brookings Institution Press, 2012.
- Biden, Joe. "Remarks by Vice President Biden at 45th Munich Conference on Security Policy." The White House, February 7, 2009. Dostupné na: http://www.whitehouse.gov/the_press_office/RemarksbyVicePresidentBidenat45thMunichConferenceonSecurityPolicy (posledního přístupu: 12. 4. 2014).
- Bill Gates, "China's North Korea Policy" (United States Institute of Peace, July 2011), <http://www.usip.org/publications/china-s-north-korea-policy> (poslední přístupu 15. 5. 2014).
- Bush, George W. "A Distinctly American Internationalism." Ronald Reagan Presidential Library, November 19, 1999. Dostupné na <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/bush/wspeech.htm> (poslední přístupu 22. 3. 2014).
- "China's Peaceful Development." The Information Office of the State Council, September 2011. Dostupné na http://english.gov.cn/official/2011-09/06/content_1941354.htm (poslední přístupu: 30. 4. 2014).
- Clinton, Hillary. "America's Pacific Century." *Foreign Policy*, no. 189 (November 2011): 56–63, dostupné na: http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/10/11/americas_pacific_century (poslední přístupu 14. 4. 2014)
- Clinton, William J. "Joint United States-China Statement." The American Presidency Project, October 29, 1997. Dostupné na <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=53470&st=strategic&st1=> (poslední přístupu: 22. 3. 2014).
- "Hillary Rodham Clinton Speech about Economic Statecraft." Council on Foreign Relations, October 14, 2011. Dostupné na: <http://www.cfr.org/world/hillary-rodham-clinton-speech-economic-statecraft/p26266> (poslední přístupu: 14. 4. 2014).
-

- “Inaugural Address by President Barack Obama.” The White House, January 21, 2013. Dostupné na <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/01/21/inaugural-address-president-barack-obama> (poslední přístup 16. 4. 2014).
- Nixon, Richard M. “Asia After Viet Nam.” *Foreign Affairs* 46, no. 1 (October 1967): 111–25. Dostupné na <http://www.foreignaffairs.com/articles/23927/richard-m-nixon/asia-after-vietnam> (poslední přístup: 14. 5. 2009).
- “Opening Remarks by President Obama at APEC Session One.” The White House, November 13, 2011. Dostupné na <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/13/opening-remarks-president-obama-apec-session-one> (poslední přístup: 3. 5. 2014).
- “Press Conference with President Obama and President Hu of the People’s Republic of China.” The White House, January 19, 2011. Dostupné na <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/01/19/press-conference-president-obama-and-president-hu-peoples-republic-china> (poslední přístup 1. 5. 2014)
- “Remarks by President Obama at APEC CEO Business Summit Q&A | The White House.” The White House, November 12, 2011. Dostupné na <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/12/remarks-president-obama-apec-ceo-business-summit-qa> (poslední přístup 16. 4. 2014).
- “Remarks by Secretary of State Hillary Rodham Clinton, At the Asia Society,” February 13, 2009, Dostupné na http://seoul.usembassy.gov/p_sec_021309b.html (poslední přístup 14. 5. 2014)
- “Remarks by Vice President Biden and Chinese Vice President Xi at the State Department Luncheon,” The White House, February 12, 2012, Dostupné na <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/02/14/remarks-vice-president-biden-and-chinese-vice-president-xi-state-departm> (poslední přístup 4. 5. 2014).
- “Remarks With Chinese Foreign Minister Yang Jiechi” (Department Of State, February 21, 2009), Dostupné na <http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2009a/02/119432.htm> (poslední přístup 15. 5. 2014).

- “Republican Party Platform of 2000.” *Republican Party Platforms*, July 31, 2000. Dostupné na <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=25849> (poslední přístup 22. 3. 2014).
- “Secretary Clinton on America’s Pacific Century at the East-West Center.” U.S. DEPARTMENT OF STATE, November 10, 2011. Dostupné na <http://fpc.state.gov/176998.htm> (poslední přístup 3. 5. 2014).
- “Statement On Bilateral Meeting With President Hu Of China.” *The White House*, April 1, 2009. Dostupné na http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Statement-On-Bilateral-Meeting-With-President-Hu-Of-China (poslední přístup 26. 4. 2014).
- Steinberg, James B. “China’s Arrival: The Long March to Global Power (Keynote Address).” U. S. DEPARTMENT OF STATE, September 24, 2009. Dostupné na <http://www.cnas.org/files/multimedia/documents/Deputy%20Secretary%20James%20Steinberg’s%20September%2024,%202009%20Keynote%20Address%20Transcript.pdf> (poslední přístup 14. 5. 2014).
- “U. S. -China Joint Statement.” The White House, November 17, 2009. Dostupné na <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-china-joint-statement>. (poslední přístup 26. 4. 2014).
- Wen Jiabao. “Full Text of Chinese Premier’s Press Conference.” Second Session of the 10th National People’s Congress, March 24, 2004. Dostupné na http://english.people.com.cn/200403/15/eng20040315_137493.shtml (poslední přístup 30. 4. 2014).
- “White Paper on Peaceful Development Road Published.” The State Council Information Office, December 22, 2005. <http://www.china.org.cn/english/2005/Dec/152669.htm> (poslední přístup 3. 5. 2014).
- “Whither China: From Membership to Responsibility? Remarks to National Committee on U.S.-China Relations.” New York City, 2005. Dostupné na <http://2001-2009.state.gov/s/d/former/zoellick/rem/53682.htm> (poslední přístup 3. 5. 2014).
- Zoellick, Robert, and Wu Xinbo. An Insight of the Relations between China and U.S., June 27, 2013. Shanghai FORUM. Dostupné na

<http://www.shanghaiforum.fudan.edu.cn/en/index.php?c=news&a=detail&aid=146> (poslední přístup 3. 5. 2014).

Sekundární literatura:

Monografie, sbírky a části sbírek:

- Barša, Pavel, and Ondřej Císař. *Anarchie a řád ve světové politice: Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2008.
- Brown, Kerry. *Hu Jintao : China's Silent Ruler*. SGP: World Scientific Publishing Co., 2012.
<http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10563558>.
- Cox, Michael, and Doug Stokes, eds. *US Foreign Policy*. 2nd ed. New York: Oxford University Press Inc., 2012.
- Fürst, Rudolf. *Čína ve XX. Století: 3. Díl*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006.
- Hao Yufan, ed. *Sino-American Relations : Challenges Ahead*. Farnham, Surrey, GBR: Ashgate Publishing Group, 2010.
<http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10421638>.
- Iida, Masafumi, ed. *China's Shift: Global Strategy of the Rising Power*. NIDS Joint Research Series, no. 3. Tokyo: National Institute for Defense Studies, 2009. http://www.nids.go.jp/english/publication/joint_research/series3/pdf/3-cover.pdf.
- Jentleson, Bruce W. *American Foreign Policy: The Dynamics of Choice in the 21st Century*. 4th ed. American Foreign Policy 5e- The Dynamics: W. W. Norton & Company, 2010.
- Kin-Man CHan. "Harmonious Society." Edited by Helmut K. Anheier and Stefan Toepler. *International Encyclopedia of Civil Society*. USA, New York: Springer, 2010.
- Nye, Joseph S. *Paradox of American Power : Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. Cary, NC, USA: Oxford University Press, 2002.
<http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10212058>.
- Shambaugh, David. *China Goes Global: The Partial Power*. Oxford ; New York: Oxford University Press, 2013.

- Shambaugh, David L., ed. *Tangled Titans: The United States and China*. Rowman & Littlefield, 2013.
- Skoupý, Jiří. “Ideové základy zahraniční politiky Spojených států.” In *Zahraníční politika USA na začátku 21. století*, edited by Kryštof Kozák. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), 2009.
http://www.academia.edu/962395/Zahranicni_politika_USA_na_zacatku_21._stolet.
- SU Hao. “Harmonious World: The Conceived International Order in Framework of China’s Foreign Affairs.” In *China’s Shift: Global Strategy of the Rising Power*, 29–55. Tokyo: National Institute for Defense Studies, 2009.
http://www.nids.go.jp/english/publication/joint_research/series3/pdf/3-4.pdf.
- Swaine, Michael D. *America’s Challenge : Engaging a Rising China in the Twenty-First Century*. Washington, DC, USA: Carnegie Endowment for International Peace, 2011.
<http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10675906>.
- Wang, Chi. *George W. Bush and China: Policies, Problems, and Partnership*. Lanham: Lexington BookRowman & Littlefield Publishers, 2009.
- Watson, Robert P., Jack Covarrubias, and Tom Lansford, eds. *SUNY Series on the Presidency : Contemporary Issues : Obama Presidency : A Preliminary Assessment*. Albany, NY, USA: State University of New York Press, 2012.
<http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10570808>.
- Wu, Guoguang, and Helen Lansdowne, eds. *China Turns to Multilateralism: Foreign Policy and Regional Security*. Routledge, 2014.
- You Ji. “US Pivot to Asia and China’s Strategic Dilemma and Response.” In *NIDS Joint Research Series No. 9*, 143–64. Tokyo: The National Institute for Defense Studies, 2013.
http://www.nids.go.jp/english/publication/joint_research/series9/index.html.
- Yu Wanli. “Breaking the Cycle?: Sino-US Relations under George W. Bush Administration.” In *China’s Shift: Global Strategy of the Rising Power*, 81–98. Tokyo: National Institute for Defense Studies, 2009.
http://www.nids.go.jp/english/publication/joint_research/series3/pdf/3-4.pdf.

Odborné články:

- Blumenthal, Dan. “China in Obama’s World.” *Far Eastern Economic Review* 172, no. 10 (December 2009): 40–43.
- Christensen, Thomas J. “Shaping the Choices of a Rising China: Recent Lessons for the Obama Administration.” *Washington Quarterly* 32, no. 3 (Summer 2009): 89–104.
- Dumbaugh, Kerry. “China-U.S. Relations: Current Issues and Implications for U. S. Policy.” Congressional Research Service, November 20, 2009. <http://fpc.state.gov/documents/organization/134294.pdf>.
- Eisenman, Joshua, and Devin Steward. “Can ‘Responsible Stakeholder’ Hold?,” December 12, 2007. Dostupné na <http://www.policyinnovations.org/ideas/commentary/data/000027> (poslední přístup 14. 5. 2014).
- Fergusson, Ian, William Cooper, and Remy Jurenas. *The Trans-Pacific Partnership Negotiations and Issues for Congress*. US Congressional Research Service Reports. Washington, D. C: Congressional Research Service, December 13, 2013. Dostupné na http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42694.pdf?utm_source=The+Trans-Pacific+Partnership+Would+Destroy+our+National+Sovereignty&utm_campaign=Trans-Pacific+Partnership&utm_medium=email (poslední přístup 14. 5. 2014).
- Fish, Isaac Stone. “Lost in America.” *Foreign Policy*, January 10, 2014. Dostupné na http://www.foreignpolicy.com/articles/2014/01/10/lost_in_america_chen_guang_cheng (poslední přístup 4. 5. 2014).
- Gill, Bates, and Yanzhong Huang. “Sources and Limits of Chinese ‘soft Power.’” *Survival* 48, no. 2 (2006): 17–36.
- Gordon, Bernard K. “The Trans-Pacific Partnership and the Rise of China | Foreign Affairs,” November 7, 2011. Dostupné na <http://www.foreignaffairs.com/articles/136647/bernard-k-gordon/the-trans-pacific-partnership-and-the-rise-of-china> (poslední přístup 14. 4. 2014).

- Howell, David. "View from Australia: Bewildering Beijing." *American Review*, August 16, 2012. Dostupné na <http://americanreviewmag.com/blogs/View-from-Australia-Bewildering-Beijing> (poslední přístup 14. 5. 2014).
- Kaplan, Robert. "China's Reaction to the U. S. Pivot to Asia." *Carnegie Endowment for International Peace*. Accessed May 3, 2014. Dostupné na <http://carnegieendowment.org/2012/01/20/china-s-reaction-to-u.s.-pivot-to-asia/96qx#pivot> (poslední přístup 3. 5. 2014).
- Keyuan, Zou. "Building a 'Harmonious World': A Mission Impossible?" *The Copenhagen Journal of Asian Studies* 30, no. 2 (February 21, 2014): 74–99.
- Mangu, A. M. B. "US Foreign Policy under President Barack Obama and the Promotion of Multilateralism and the Rule of Law." *Africa Development* 38, no. 1&2 (January 14, 2014): 171–90.
- Steward, Patrick. "Irresponsible Stakeholders?" *Foreign Affairs*, December 2010. Dostupné na <http://www.foreignaffairs.com/articles/66793/stewart-patrick/irresponsible-stakeholders> (poslední přístup 12. 4. 2014).
- Suettinger, Robert L. "The Rise and Descent of 'Peaceful Rise' | Hoover Institution." *China Leadership Monitor*, no. 12 (October 30, 2004). Dostupné na <http://www.hoover.org/publications/china-leadership-monitor/article/7739> (poslední přístup 30. 4. 2014).
- Twining, Dan. „A U. S. Asia Strategy for Hillary Clinton's Trip." *Foreign Policy Blogs*, February 15, 2009. Dostupné na http://shadow.foreignpolicy.com/posts/2009/02/15/a_us_asia_strategy_for_hillary_clintons_trip (poslední přístup: 26. 4. 2014).
- Wuthnow, Joel, Xin Li, and Lingling Qi. "Diverse Multilateralism: Four Strategies in China's Multilateral Diplomacy." *Journal of Chinese Political Science*, September 2012.
- Xiang, Lanxin. "China and the 'Pivot.'" *Survival (00396338)* 54, no. 5 (November 10, 2012): 113–28.
- Xin Li, and Verner Worm. "Building China's Soft Power for a Peaceful Rise." *Journal of Chinese Political Science* 16, no. 1 (March 2011): 69–89. doi:10.1007/s11366-010-9130-2.

Novinové články

- “Beijing’s Nightmare.” *The Economist*, July 7, 2009. Dostupné na <http://www.economist.com/node/13988502> (poslední přístup 14. 4. 2014).
- “Hillary Clinton: Chinese Human Rights Secondary to Economic Survival.” *The Telegraph*. February 20, 2009. Dostupné na <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/4735087/Hillary-Clinton-Chinese-human-rights-secondary-to-economic-survival.html> (poslední přístup 26. 4. 2014).
- “China Says It Opposes Western Sanctions on Iran,” Reuters, November 23, 2011, <http://www.reuters.com/article/2011/11/23/us-china-iran-sanctions-idUSTRE7AM0IU20111123> (poslední přístup 15. 5. 2014)
- “China Warns Barack Obama Not to Meet Dalai Lama.” *The Guardian*, February 2, 2010, sec. World news. Dostupné na <http://www.theguardian.com/world/2010/feb/02/china-warns-barack-obama-dalai-lama> (poslední přístup 4. 5. 2014).
- “China-U.S. Relations ‘Critical’ Ahead Of Hu Jintao’s Washington Visit.” *Huffington Post*, January 15, 2011. Dostupné na http://www.huffingtonpost.com/2011/01/15/hu-jintao-washington-visit_n_809328.html (poslední přístup 1. 5. 2014).
- “Strategic Reassurance? Yes, Please - People’s Daily Online,” October 29, 2009. Dostupné na <http://english.people.com.cn/90001/90776/90883/6797307.html> (poslední přístup 29. 4. 2014).
- “US Criticises China on Human Rights.” *BBC*, May 9, 2011, sec. Business. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/business-13342099> (poslední přístup 14. 5. 2009).
- Andrew Jacobs, “China Opposes Iran Sanctions Sought by U.S.,” *The New York Times*, September 25, 2009, sec. International / Asia Pacific, <http://www.nytimes.com/2009/09/25/world/asia/25beijing.html> (poslední přístup 15. 5. 2014).
- Beech, Hannah. “Hillary Clinton Visits Beijing, But China’s Likely Next Leader Is a No-Show.” *Time*, September 5, 2012. Dostupné na

<http://world.time.com/2012/09/05/hillary-clinton-visits-beijing-but-chinas-likely-next-leader-is-a-no-show/> (poslední přístup 14. 5. 2014).

- Blanchard, Ben. “China urges U. S. not to play host to Dalai Lama“, *Reuters*. April 23, 2009. Dostupné na <http://www.reuters.com/article/2009/04/23/us-china-usa-tibet-idUSTRE53M1WQ20090423> (poslední přístup 26. 4. 2014).
- Cooper, Helene. “China Holds Firm on Major Issues in Obama’s Visit.” *The New York Times*, November 18, 2009, sec. International / Asia Pacific. Dostupné na <http://www.nytimes.com/2009/11/18/world/asia/18prexy.html> (poslední přístup 27. 4. 2014).
- Dean Cheng, “China–Japan Confrontation at Sea: Senkaku Islands Issue Won’t Go Away,” The Heritage Foundation, September 24, 2010. Dostupné na <http://www.heritage.org/research/reports/2010/09/china-japan-confrontation-at-sea-senkaku-islands-issue-wont-go-away> (poslední přístup 15. 5. 2014)
- Gordon G. Chang, “Hillary Clinton Changes America’s China Policy,” *Forbes*, July 28, 2010. Dostupné na <http://www.forbes.com/2010/07/28/china-beijing-asia-hillary-clinton-opinions-columnists-gordon-g-chang.html> (poslední přístup 15. 5. 2014).
- King Jr, Neil, and Jason Dean. “Untranslatable Word In U.S. Aide’s Speech Leaves Beijing Baffled.” *Wall Street Journal*, December 7, 2005, sec. News. Dostupné na http://online.wsj.com/news/articles/SB113391933493415775?mod=home_page_one_us&mg=reno64-wsj&url=http%3A%2F%2Fonline.wsj.com%2Farticle%2FSB113391933493415775.html%3Fmod%3Dhome_page_one_us (poslední přístup 14. 5. 2014).
- Krissah Thompson, “East Wing Debrief: First Lady’s Gentle Approach Allows Her to Raise Issues in China,” *The Washington Post*, March 27, 2014, sec. Politics. Dostupné na http://www.washingtonpost.com/politics/an-analysis-of-michelle-obamas-trip-to-china/2014/03/27/c98577be-a864-48fc-8ec2-6fef1a45cf12_story.html (poslední přístup 15. 5. 2014).
- Landler, Mark. “Obama’s Evolution to a Tougher Line on China.” *The New York Times*, September 20, 2012, sec. U. S. / Politics. Dostupné na <http://www.nytimes.com/2012/09/21/us/politics/obamas-evolution-to-a-tougher-line-on-china.html> (poslední přístup 14. 4. 2014).

- Matt Spetalnick and Mark Felsenthal, “Obama Reassures Allies, but Doubts over ‘Pivot’ to Asia Persist,” *Reuters*, April 29, 2014. Dostupné na <http://www.reuters.com/article/2014/04/29/us-obama-asia-idUSBREA3S03920140429> (poslední přístup 15. 5. 2014).
- Pomfret, John. “Obama’s Meeting With the Dalai Lama Is Delayed.” *The Washington Post*, October 5, 2009, sec. World. Dostupné na <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/10/04/AR2009100403262.html> (poslední přístup 26. 4. 2014).
- Ramzy, Austin. “Will Obama and Hu Jintao Find Middle Ground?” *Time*, January 18, 2011. Dostupné na <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2042941,00.html> (poslední přístup 1. 5. 2014).
- Richburg, Keith B., and Steven Mufson. “Chen Guangcheng, Blind Chinese Lawyer-Activist, Escapes House Arrest.” *The Washington Post*, September 18, 2012, sec. World. Dostupné na http://www.washingtonpost.com/world/blind-chinese-lawyer-activist-escapes-house-arrest/2012/04/27/gIQAdzTAIT_story.html (poslední přístup 4. 5. 2014).
- Spencer, Richard. “Chinese Delighted after Hillary Clinton Avoids Human Rights Criticism.” *The Telegraph*, February 23, 2009, sec. Worldnews. Dostupné na <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/4787144/Chinese-delighted-after-Hillary-Clinton-avoids-human-rights-criticism.html> (poslední přístup 14. 4. 2014).
- Spillius, Alex. “Barack Obama Cancels Meeting with Dalai Lama ‘to Keep China Happy.’” *The Telegraph*. October 5, 2009. Dostupné na <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/6262938/Barack-Obama-cancels-meeting-with-Dalai-Lama-to-keep-China-happy.html> (poslední přístup 26. 4. 2014).

Ostatní zdroje:

- “Foreign Trade: Data” (US Census Bureau Foreign Trade). Dostupné na <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html> (poslední přístup 14. 5. 2014).
- Morrison, Wayne. “China-U.S. Trade Issues.” *Federal Publications*, August 29, 2011. Dostupné na http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/key_workplace/862 (poslední přístup 14. 5. 2014).